

**VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH
STUDIÍ, Z. Ú., ČESKÉ BUDĚJOVICE**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**VÝKON OBHAJOBY EX OFFO V PRAXI
ADVOKÁTŮ A PROBLÉMY JEJÍHO ZAJIŠTĚNÍ**

Autor práce: Jakub Sládek, DiS.

Studijní program: Bezpečnostně právní činnost

Forma studia: Kombinovaná

Vedoucí práce: JUDr. Jan Svoboda, LL.M.

Katedra: Katedra právních oborů a bezpečnostních studií

2026

VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH STUDIÍ, z. ú.
Žižkova tř. 1632/5b, 370 01 České Budějovice

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Jméno a příjmení studenta: Jakub Sládek, DiS.

Studijní program: Bezpečnostně právní činnost

Forma studia: Kombinovaná

Místo studia: Příbram

Název bakalářské práce: Výkon obhajoby ex offio v praxi advokátů a problémy jejího zajištění

Název bakalářské práce v anglickém jazyce: The Practice of Court-Appointed Defense by Lawyers and the Challenges of Ensuring It

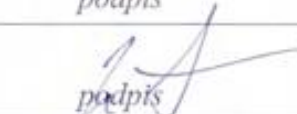
Katedra: Katedra právních oborů a bezpečnostních studií

Vedoucí bakalářské práce (jméno a příjmení, včetně titulů): JUDr. Jan Svoboda, LL.M.

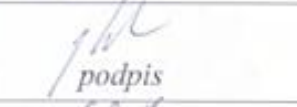

Datum zadání bakalářské práce (měsíc, rok): Prosinec 2025

Cíl bakalářské práce:

Cílem bakalářské práce je zhodnotit výkon obhajoby ex offio v trestním řízení z pohledu advokátů, identifikovat hlavní problémy jejího zajištění v praxi a posoudit, do jaké míry současná právní úprava a organizační nastavení umožňují efektivní naplnění práva obviněného na obhajobu.

Student: Jakub Sládek, DiS.	5.1.2026 datum	 podpis
Vedoucí práce: JUDr. Jan Svoboda, LL.M.	5.1.2026 datum	 podpis

Schvaluji zadání bakalářské práce:

Vedoucí katedry: doc. JUDr. Roman Svatoš, Ph.D.	12.1.2026 datum	 podpis
Prorektor pro studium a vnitřní záležitosti: doc. PhDr. Miroslav Sapík, Ph.D.	14.1.2026 datum	 podpis
Rektor: doc. Ing. Jiří Dušek, Ph.D.	15.1.2026 datum	 podpis

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval(a) samostatně, na základě vlastních zjištění a s použitím odborné literatury a materiálů uvedených v seznamu použitých zdrojů.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce v elektronické podobě ve veřejně přístupné části infodisku VŠERS, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky vedoucí(ho) a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce systémem na odhalování plagiátů.

.....

Děkuji vedoucímu bakalářské práce JUDr. Janu Svobodovi, LL.M. za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

ABSTRAKT

SLÁDEK, J. *Výkon obhajoby ex offa v praxi advokátů a problémy jejího zajištění: bakalářská práce*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2026. 75 s. Vedoucí bakalářské práce: JUDr. Jan Svoboda, LL.M.

Klíčová slova: obhajoba ex offa, obhájce, trestní řízení, právo na spravedlivý proces, advokátní tarif, nutná obhajoba, Česká advokátní komora

Bakalářská práce se zabývá problematikou výkonu obhajoby ex offa v českém trestním řízení z pohledu aplikační praxe advokátů. Teoretická část vymezuje základní pojmy, legislativní rámec a mezinárodní standardy práva na spravedlivý proces. Dále popisuje specifika nutné obhajoby, práva a povinnosti obhájce a institut odměňování státem. Praktická část analyzuje reálné zkušenosti advokátů získané prostřednictvím polostrukturovaných rozhovorů, které jsou následně porovnány s výsledky dotazníkového šetření zjišťujícího právní gramotnost laické veřejnosti. Cílem práce je zhodnotit úroveň a efektivitu systému ustanovování obhájců, identifikovat hlavní bariéry a formulovat konkrétní návrhy a doporučení pro praxi směřující ke zvýšení kvality a efektivitě obhajoby ex offa.

ABSTRACT

SLÁDEK, J. *The Practice of Court-Appointed Defense by Lawyers and the Challenges of Ensuring It: Bachelor Thesis*. České Budějovice: The College of European and Regional Studies, 2026. 75 pgs. Supervisor: JUDr. Jan Svoboda, LL.M.

Key words: court-appointed defense, ex offa, defense counsel, criminal proceedings, right to a fair trial, lawyer's tariff, mandatory defense, Czech Bar Association

This bachelor thesis deals with the issue of the ex offa defense in Czech criminal proceedings from the perspective of the application practice of lawyers. The theoretical part defines the basic concepts, the legislative framework, and international standards of the right to a fair trial. It further describes the specifics of mandatory defense, the rights and duties of the defense counsel, and the system of state remuneration. The practical part analyzes the real experiences of lawyers obtained through semi-structured interviews, which are subsequently compared with the results of a questionnaire survey examining the legal literacy of the lay public. The aim of the thesis is to evaluate the level and effectiveness of the system of appointing defense counsels, identify the main barriers, and formulate specific *de lege ferenda* proposals and practical recommendations aimed at increasing the quality and effectiveness of ex offa defense.

Obsah

Úvod.....	9
1 Cíl a metodika bakalářské práce	10
2 Základní pojmy a právní rámec.....	11
2.1 Definice obhajoby a obhájce.....	11
2.2 Základní principy obhajoby v českém právu	12
2.3 Mezinárodní aspekty a právo na spravedlivý proces	13
2.4 Právo na obhajobu a volba obhájce.....	14
2.5 Historický vývoj institutu ex offo obhajoby na našem území.....	15
3 Postavení obhájce v trestním řízení.....	16
3.1 Předpoklady pro výkon advokacie a kdo může být obhájcem.....	16
3.2 Práva a povinnosti obhájce	17
3.3 Ochrana obviněného a význam obhajoby	18
3.4 Specifika etiky a mlčenlivosti u ex offo obhajoby.....	19
4 Institut obhajoby ex offo a její zajištění v praxi.....	21
4.1 Právo na obhajobu z moci úřední.....	21
4.2 Procesní aspekty a mechanismus ustanovování obhájce	22
4.3 Práva obviněného a možnosti změny ustanoveného obhájce	22
4.3.1 Kdy a proč se ustanovuje obhájce ex offo	22
4.3.2 Základní práva obviněného vůči ustanovenému obhájci	23
4.3.3 Změna a zproštění ustanoveného obhájce.....	24
4.4 Nutná obhajoba a specifika u mladistvých.....	24
4.4.1 Absolutní nutná obhajoba mladistvých.....	25
4.4.2 Ekonomika obhajoby mladistvých.....	25
4.5 Advokátní tarif a odměňování státem	26
4.5.1 Náhrada nákladů obhajoby státu a právo na bezplatnou obhajobu	27
5 Problémy zajištění a výkonu obhajoby ex offo v praxi.....	28
5.1 Úskalí abecedního pořadníku a absence specializace	28

5.2	Dosažitelnost advokátů a zajištění pohotovosti	28
5.3	Odměňování a demotivace ustanovených obhájců	29
5.4	Fenomén pasivní obhajoby	29
5.5	Apriorní nedůvěra obviněného k ustanovenému obhájci.....	29
6	Obhajoba v různých fázích trestního řízení	31
6.1	Obhajoba v přípravném řízení.....	31
6.2	Obhajoba v řízení před soudem.....	32
6.3	Opravné prostředky	32
6.4	Možnosti obhajoby v mimořádných opravných prostředcích.....	33
7	Průzkumné šetření.....	35
7.1	Výsledky polostrukturovaných rozhovorů s obhájci ex offo	35
7.1.1	Ekonomické aspekty a odměňování státem	36
7.1.2	Komunikace s klientem a budování důvěry	36
7.1.3	Spolupráce s orgány činnými v trestním řízení.....	37
7.2	Vyhodnocení dotazníkového šetření veřejnosti	38
7.3	Návrhy de lege ferenda a doporučení pro praxi	58
7.3.1	Návrhy v oblasti odměňování a financování obhajoby.....	58
7.3.2	Návrhy v oblasti ustanovování obhájců	59
7.3.3	Doporučení pro Českou advokátní komoru	59
	Závěr	61
	Seznam použitých zdrojů	63
	Seznam zkratk	66
	Seznam tabulek a grafů	67
	Seznam příloh.....	68
	Přílohy	69

Úvod

Právo na obhajobu. Bezesporu jeden ze stěžejních pilířů demokratického právního státu a základní předpoklad pro zajištění spravedlivého trestního procesu. Trestní řízení představuje zjevnou asymetrii a nerovnováhu sil mezi státním donucovacím aparátem na straně jedné a obviněným na straně druhé. Aby byla tato nerovnováha vykompenzována a nedocházelo ke zneužití moci, poskytuje právní řád obviněným garanci odborné právní pomoci prostřednictvím institutu obhájce.

Zásadní význam má v tomto kontextu obhajoba *ex offio*, tedy obhajoba z moci úřední. Ta zajišťuje, že se kvalifikované právní pomoci dostane i těm osobám, které si advokáta nemohou z objektivních či finančních důvodů zvolit samy, nebo u kterých to vyžaduje samotný zákon v případech takzvané nutné obhajoby. Ačkoliv je tento institut v českém právním řádu pevně zakotven a formálně naplňuje mezinárodní standardy ochrany lidských práv, jeho aplikace v každodenní praxi orgánů činných v trestním řízení a samotných advokátů naráží na celou řadu překážek.

Autor práce považuje toto téma za vysoce aktuální a společensky závažné, neboť kvalita *ex offio* obhajoby je přímým odrazem vyspělosti justičního systému České republiky. Ve své bakalářské práci se proto zaměřil nejen na teoretické vymezení platné právní úpravy, ale především na analýzu reálných problémů při výkonu obhajoby optikou samotných advokátů z praxe. Téma bylo vybráno z důvodu hlubšího zájmu o oblast trestního práva a s ambicí formulovat na základě zjištěných dat konkrétní doporučení a návrhy, které by mohly přispět ke zefektivnění současného systému a posílení ochrany základních práv obviněných osob.

1 Cíl a metodika bakalářské práce

Cílem bakalářské práce je zhodnotit výkon obhajoby ex offio v trestním řízení z pohledu advokátů, identifikovat hlavní problémy jejího zajištění v praxi a posoudit, do jaké míry současná právní úprava a organizační nastavení umožňují efektivní naplnění práva obviněného na obhajobu.

Teoretická část bakalářské práce je zpracována metodou literární rešerše a obsahové analýzy platných právních předpisů, mezinárodních dokumentů a odborné literatury. Vymezuje základní pojmy, legislativní rámec práva na spravedlivý proces, specifika nutné obhajoby, práva a povinnosti obhájce a institut odměňování státem na základě advokátního tarifu.

Stěžejní průzkumnou metodou praktické části je kvalitativní šetření, které bylo realizováno formou polostrukturovaných rozhovorů se čtyřmi advokáty s prokazatelnou zkušeností s obhajobou z moci úřední. Průzkumný vzorek byl záměrně vybrán tak, aby zahrnoval zástupce s různou délkou praxe a s odlišnou profilací agendy. Všichni respondenti z řad advokátů si z důvodu citlivosti tématu přáli zůstat v anonymitě, a proto jsou v práci označováni obecně.

Jako doplňková průzkumná metoda bylo následně využito kvantitativní dotazníkové šetření určené pro laickou veřejnost, kterého se zúčastnilo 130 respondentů. Účelem tohoto doplňkového šetření bylo poskytnout širší kontext ke stěžejním zjištěním z rozhovorů a v praxi ověřit tvrzení advokátů týkající se apriorní nedůvěry a nízké právní gramotnosti občanů. Získaná data byla vyhodnocena pomocí křížové analýzy a převedena do podoby grafů.

Výstupem bakalářské práce jsou na základě provedené analýzy a syntézy zjištěných poznatků formulované konkrétní návrhy na změnu legislativy a doporučení pro aplikační praxi, jež by mohly přispět k odstranění identifikovaných bariér a k zefektivnění celého systému obhajoby ex offio.

2 Základní pojmy a právní rámec

2.1 Definice obhajoby a obhájce

Obhajoba je právním institutem, jehož cílem je zajištění ochrany práv obviněného v průběhu trestního řízení. Jde o souhrn právních prostředků, které má obviněný k dispozici, aby se mohl efektivně hájit proti vzneseným obviněním. Obhajoba se realizuje prostřednictvím procesních práv obviněného a role obhájce, který je garantem odborné právní pomoci.¹

Obhájce, jako právní zástupce obviněného, zastupuje jeho zájmy, poskytuje odborné právní poradenství, vyhledává a navrhuje důkazy, podává opravné prostředky a dohlíží na to, aby byly dodrženy všechny zákonné požadavky během trestního řízení. Kromě toho je obhájce klíčovým prvkem zajišťujícím rovnost zbraní mezi obviněným a orgány činnými v trestním řízení.²

Obhájce plní několik základních funkcí. Zajišťuje procesní ochranu tím, že dohlíží na zákonnost postupu orgánů činných v trestním řízení a dbá na dodržování práv obviněného. Poskytuje právní pomoc, která obviněnému pomáhá pochopit právní aspekty řízení, včetně jeho práv a povinností. Na základě důkladného zhodnocení situace a dostupných důkazů pak obhájce navrhuje optimální strategii obhajoby.

V českém právním řádu je obhajoba zakotvena jako hlavní prvek spravedlivého procesu. Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, specifikuje role obhájce a upravuje situace, kdy obviněný musí mít obhájce, například v případech nutné obhajoby. Obviněný má právo si obhájce zvolit, nebo mu může být obhájce ustanoven soudem.³

Dalším důležitým aspektem je zásada, že obhájce jedná nezávisle, přičemž je povinen jednat v nejlepším zájmu svého klienta a v souladu se zákonem.⁴ Obhájce je rovněž vázán

¹ CHMELÍK, J. *Trestní řízení*. Monografie. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2014. ISBN 978-80-7380-488-6. str. 132

² JELÍNEK, J. *Trestní právo procesní*. 6. aktualizované vydání podle stavu k 1.1.2022. Student. Praha: Leges, 2021. ISBN 978-80-7502-550-0. str. 262

³ Tamtéž

⁴ KOVÁŘOVÁ, D. *Zákon o advokacii a stavovské předpisy: komentář*. Komentáře Wolters Kluwer. Praha: Wolters Kluwer, 2017. ISBN 9788075526311. str. 14

mlčenlivostí ohledně všech skutečností, které se během obhajoby dozví, což je základním předpokladem vzniku důvěry mezi obviněným a jeho právním zástupcem.⁵

Obhajoba má také širší společenský význam, protože přispívá k ochraně práv jednotlivců proti možnému zneužití moci ze strany státu. Tím se stává důležitým prvkem právního státu a důležitým nástrojem k udržení rovnováhy mezi zájmy jednotlivce a společnosti jako celku.

2.2 Základní principy obhajoby v českém právu

Český právní systém staví obhajobu na třech hlavních zásadách. Rovnost stran, presumpce nevinny a práva na spravedlivý proces. Tyto principy tvoří základní pilíře, které zajišťují, že obviněný má přístup k adekvátní obhajobě a jeho práva jsou chráněna po celou dobu trestního řízení.

Zásada rovnosti stran znamená, že obhajoba a obžaloba mají v trestním řízení stejná procesní práva.⁶ Orgány činné v trestním řízení (dále jen "OČTŘ"), včetně soudů, jsou povinny zajišťovat vyvážené postavení obou stran a zabránit jakékoliv nerovnosti, která by mohla obviněného znevýhodnit. To zahrnuje například právo obhajoby navrhnout důkazy, podávat opravné prostředky nebo aktivně se účastnit všech fází řízení.

Zásada presumpce nevinny je zakotvena v čl. 40 odst. 2 Listiny základních práv a svobod, která stanoví, že každý, kdo je obviněn z trestného činu, je považován za nevinného, dokud jeho vina není prokázána pravomocným rozsudkem soudu. Tento princip chrání obviněného před předčasným odsouzením a zajišťuje, že důkazní břemeno leží na straně obžaloby.⁷

Právo na spravedlivý proces zahrnuje právo na přístup k soudu, veřejné projednání případu, přiměřenou délku řízení a nezávislý a nestranný soud. Právo na spravedlivý proces je garantováno nejen v českém právním řádu, ale také v mezinárodních dokumentech, jako je Evropská úmluva o ochraně lidských práv (čl. 6).⁸

Dalším klíčovým aspektem je zásada kontradiktornosti řízení, která zajišťuje, že každá strana má právo být informována o důkazech předkládaných druhou stranou

⁵ BRUCKNEROVÁ, E. *Trestní právo hmotné a procesní*. Učebnice Právnické fakulty MU. Brno: Masarykova univerzita, 2022-2023. ISBN 978-80-280-0067-7. str. 171

⁶ CHMELÍK, J. *Trestní řízení*. Monografie. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2014. ISBN 978-80-7380-488-6. str. 133

⁷ JELÍNEK, J. *Trestní právo procesní*. 6. aktualizované vydání podle stavu k 1.1.2022. Student. Praha: Leges, 2021. ISBN 978-80-7502-550-0. str. 136

⁸ KMEC, J. *Evropská úmluva o lidských právech: komentář*. 2. vydání. Velké komentáře. Praha: C.H. Beck, 2025. ISBN 9788076990333. str. 737

a má možnost na tyto důkazy reagovat. Obhajoba tak není pasivním účastníkem řízení, ale aktivně se podílí na dokazování a prosazování práv obviněného.

Obhajoba v České republice je pevně zakotvena v ústavním pořádku, konkrétně v čl. 40 odst. 3 Listiny základních práv a svobod, který garantuje každému právo na obhajobu. Tento článek zároveň stanoví povinnost státu zajistit obviněnému přístup k obhájci, pokud si jej nemůže zajistit sám. Tento princip je dále rozveden v zákonu číslo 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, který stanoví konkrétní postupy pro zajištění práva na obhajobu.

Význam těchto principů přesahuje rámec jednotlivých případů. Jsou základem pro důvěru občanů ve spravedlnost a nestrannost soudního systému a přispívají k ochraně základních práv a svobod ve společnosti.

2.3 Mezinárodní aspekty a právo na spravedlivý proces

Mezinárodní standardy obhajoby jsou důležitým nástrojem pro zajištění jednotného přístupu k ochraně práv obviněných v rámci různých právních systémů. Mezinárodní dokumenty, jako je Evropská úmluva o ochraně lidských práv nebo Mezinárodní pakt o občanských a politických právech, poskytují rámec pro zajištění práva na spravedlivý proces a specifikují povinnosti států v této oblasti.

Článek 6 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv zajišťuje právo na spravedlivý proces. Zahrnuje právo obviněného být informován o povaze a důvodu obvinění, právo na obhájce a právo být vyslýchán v přítomnosti právního zástupce. Významnou součástí tohoto článku je i právo na bezplatného obhájce v případě, že obviněný nemá dostatečné prostředky na úhradu právní pomoci.⁹

Mezinárodní pakt o občanských a politických právech stanovuje v článku 14 právo na spravedlivé a veřejné projednání před nezávislým a nestranným soudem. Obsahuje podobná ustanovení jako Evropská úmluva o ochraně lidských práv, avšak zdůrazňuje rovněž důležitost překladu a tlumočení pro osoby, které nerozumí jazyku řízení.¹⁰

Významnými nástroji jsou také Základní principy Organizace spojených národů o roli advokátů, které stanovují povinnosti států zajistit nezávislost advokátů a jejich ochranu před jakýmkoli formami nátlaku či perzekuce. Důležitou roli hraje rovněž Evropská charta práv obviněných, která zdůrazňuje právo na spravedlivé zacházení během celého trestního řízení.

⁹ Sdělení č. 209/1992 Sb. Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, Článek 6

¹⁰ Vyhláška č. 120/1976 Sb. Mezinárodní pakt o občanských a politických právech, Článek 14

Mezinárodní standardy mají praktický význam zejména v kontextu přeshraniční trestné činnosti a extradice, kdy je nezbytné zajistit, aby obviněný nebyl vystaven porušení svých základních práv. Například Evropský soud pro lidská práva opakovaně zdůrazňuje, že právo na obhajobu je nezbytné pro udržení důvěry veřejnosti v soudnictví.¹¹

Implementace těchto standardů v národních právních systémech je zásadní pro dosažení spravedlnosti a ochrany lidských práv v globálním měřítku. Česká republika jako signatář Evropské úmluvy o lidských právech a Mezinárodního paktu o občanských a politických právech má povinnost zajistit, aby její právní systém odpovídal těmto mezinárodním závazkům a poskytoval obviněným adekvátní ochranu.

2.4 Právo na obhajobu a volba obhájce

Jedním ze základních práv obviněného v trestním řízení je právo na obhájce. Toto právo zahrnuje možnost každého obviněného zvolit si obhájce podle vlastního uvážení. Výběr obhájce je zásadní pro důvěru obviněného v proces obhajoby a jeho efektivní využití práv.¹²

V praxi toto právo znamená, že obviněný může oslovit advokáta, který bude zastupovat jeho zájmy v průběhu celého trestního řízení. Důležitým aspektem je skutečnost, že obhájce jedná nezávisle a v souladu s pokyny svého klienta. Tím je zajištěno, že obviněný má možnost plně uplatnit své právo na obhajobu. Pokud si však obviněný obhájce nezvolí, má soud povinnost ustanovit mu obhájce z moci úřední.¹³ Toto ustanovení je klíčové zejména v případech nutné obhajoby, kdy je přítomnost obhájce povinná. Nutná obhajoba se uplatňuje například tehdy, pokud je obviněný mladistvý, nachází se ve vazbě, pokud hrozí uložení vysokého trestu, nebo pokud se jedná o dohodu o vině a trestu.¹⁴

Právo na obhájce má zásadní význam pro zajištění spravedlivého procesu. Bez přítomnosti kvalifikovaného právního zástupce by mohlo dojít k nerovnováze mezi obviněným a orgány činnými v trestním řízení. Obhájce hraje důležitou roli při zajištění

¹¹ KMEC, J. *Evropská úmluva o lidských právech: komentář*. 2. vydání. Velké komentáře. Praha: C.H. Beck, 2025. ISBN 9788076990333. str. 1065

¹² JELÍNEK, J. *Trestní právo procesní*. 6. aktualizované vydání podle stavu k 1.1.2022. Student. Praha: Leges, 2021. ISBN 978-80-7502-550-0. str. 255

¹³ VANTUCH, P. *Trestní řízení z pohledu obhajoby*. 2. vydání. Praktická knihovna. V Praze: C.H. Beck, 2019. ISBN 978-80-7400-750-7. str. 93

¹⁴ ŠČERBA, F. *Dohoda o vině a trestu a další prostředky racionalizace trestní justice*. Teoretik. Praha: Leges, 2012. ISBN 9788087576304. str. 35

rovnosti zbraní, což znamená, že obviněný má stejné možnosti hájit svá práva, jako má obžaloba při jejich prosazování.¹⁵

Volba obhájce zahrnuje také právo obviněného obhájce odmítnout, pokud neplní své povinnosti, nebo pokud obviněný ztratí důvěru v jeho činnost. V takovém případě má obviněný možnost zvolit si jiného zástupce, což je dalším důležitým aspektem ochrany práv obviněného.

V souhrnu lze říci, že právo na obhájce je nejen formální zárukou spravedlivého procesu, ale také praktickým nástrojem, který umožňuje obviněnému efektivně se hájit a chránit své zájmy. Toto právo je pevně zakotveno v českém právním řádu a mezinárodních lidskoprávních standardech, což z něj činí jeden z pilířů právního státu.

2.5 Historický vývoj institutu ex offo obhajoby na našem území

Právo na obhajobu, včetně institutu ustanovování obhájce z moci úřední (ex offo), prošlo na našem území dlouhým a proměnlivým vývojem, který úzce souvisel s politickými a společenskými změnami. Kořeny moderního pojetí obhajoby lze nalézt již v 19. století v období rakouské monarchie.

Významným mezníkem bylo přijetí advokátního řádu z roku 1868 (říšský zákon č. 96/1868 ř. z.), jenž zakotvil advokacii jako nezávislé svobodné povolání.¹⁶ Na tento právní základ navázal trestní řád z roku 1873, který do trestního řízení zavedl principy obžalovací zásady, ústnosti a veřejnosti. Současně vymezil případy nutné obhajoby a přiznal nemajetným obviněným právo na bezplatnou právní pomoc, v odborné literatuře často označované jako tzv. právo chudých.

¹⁵ JELÍNEK, J. *Trestní právo procesní. 6. aktualizované vydání podle stavu k 1.1.2022*. Student. Praha: Leges, 2021. ISBN 978-80-7502-550-0. str. 253

¹⁶ ČESKÁ ADVOKÁTNÍ KOMORA. *Historie advokacie* [online]. Praha: Česká advokátní komora [cit. 2026-03-15]. Dostupné z: <https://www.cak.cz/pro-verejnost-detail>

3 Postavení obhájce v trestním řízení

3.1 Předpoklady pro výkon advokacie a kdo může být obhájcem

Předpoklady pro výkon advokacie jsou stanoveny zákonem č. 85/1996 Sb., o advokacii, a zahrnují řadu podmínek, které musí každý žadatel splnit, aby mohl být zapsán do seznamu advokátů vedeného Českou advokátní komorou. Zápis do tohoto seznamu je základním předpokladem pro výkon advokátní činnosti v České republice.¹⁷

Jednou z hlavních podmínek je plná svéprávnost uchazeče, což znamená, že osoba musí být schopna samostatně právně jednat. Dále je vyžadováno vysokoškolské vzdělání v oboru právo, které musí být získáno buď v České republice v rámci magisterského studijního programu, nebo v zahraničí, pokud je jeho ekvivalentnost uznána příslušnými předpisy.¹⁸

Nezbytným požadavkem je také absolvování tříleté právní praxe jako advokátní koncipient, během níž se uchazeč připravuje na výkon advokacie pod dohledem školitele. Tato praxe musí být vykonávána řádně a kontinuálně, přičemž zákon stanovuje určité limity pro započítávání přestávek do celkové délky praxe.¹⁹

Dalším důležitým kritériem je bezúhonnost žadatele, což znamená, že nesmí být pravomocně odsouzen za trestný čin, který by byl neslučitelný s výkonem advokacie.²⁰ Uchazeč rovněž nesmí mít uloženo kárné opatření ve formě výškrtnutí ze seznamu advokátů, pokud se na něj nadále hledí jako na osobu s tímto opatřením.²¹

Další podmínkou je nezávislost advokáta, což znamená, že nesmí být v pracovním či služebním poměru, s výjimkou zaměstnání u Komory, jiných advokátů či akademických institucí. Tato podmínka zajišťuje, že advokát může vykonávat svou činnost svobodně a bez střetu zájmů.²²

Pro výkon advokacie je rovněž nutné složení advokátní zkoušky, která ověřuje odborné znalosti a praktické dovednosti uchazeče. Kromě toho musí žadatel uhradit stanovený poplatek za zápis do seznamu advokátů.²³

¹⁷ SVEJKOVSKÝ, J., MACKOVÁ, A., VYCHOPEŇ, M. *Advokátní právo*. Praktická knihovna. V Praze: C.H. Beck, 2017. ISBN 9788074006593. str. 16

¹⁸ PELIKÁN, M. *Shrnutí předpisů o advokacii. 2. vydání*. Právo prakticky. Praha: Wolters Kluwer, 2022. ISBN 978-80-7676-256-5. str. 6

¹⁹ Tamtéž

²⁰ § 35 odst. 2 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním

²¹ PELIKÁN, M. *Shrnutí předpisů o advokacii. 2. vydání*. Právo prakticky. Praha: Wolters Kluwer, 2022. ISBN 978-80-7676-256-5. str. 6

²² Tamtéž

²³ Tamtéž str. 7

Po splnění všech zákonných požadavků musí žadatel složit předepsaný slib do rukou předsedy Komory. Tento slib obsahuje závazek k dodržování etiky advokátního povolání, ochranu lidských práv a respektování povinnosti mlčenlivosti.²⁴

Slib advokáta zní: „*Slibuji na svou čest a svědomí, že budu ctít právo a etiku povolání advokáta a chránit lidská práva. Slibuji, že budu dodržovat povinnost mlčenlivosti a dbát na důstojnosti advokátního stavu.*“²⁵

Po zápisu do seznamu advokátů získává advokát osvědčení a identifikační průkaz, které mu umožňují prokazovat své oprávnění k poskytování právních služeb.²⁶ Tyto doklady jsou vydávány Českou advokátní komorou a mohou být v případě potřeby obnovovány či měněny v souladu s právními předpisy.

3.2 Práva a povinnosti obhájce

Obhájce má klíčovou úlohu v zajištění spravedlivého procesu prostřednictvím výkonu svých práv a plnění svých povinností. Mezi jeho práva patří přístup k důkazům, což zahrnuje možnost nahlížet do spisu a seznámit se s důkazy shromážděnými orgány činnými v trestním řízení.²⁷ Obhájce má také právo pořizovat kopie dokumentů, analyzovat důkazy a konzultovat je s obviněným.²⁸ Dalším významným právem je přítomnost u procesních úkonů, během nichž může obhájce zasahovat do jejich průběhu kladením otázek a podáváním námitek, a to jak při výsleších obviněného, svědků nebo znalců.

Obhájce je rovněž oprávněn podávat návrhy a procesní námítky, včetně návrhů na provedení nových důkazů nebo zpochybnění důkazů předložených obžalobou, přičemž má možnost reagovat na nezákonné postupy. Důležitým právem je i komunikace s obviněným, kterou obhájce může vést v soukromí a bez omezení, což je zásadní pro přípravu efektivní obhajoby.

²⁴ PELIKÁN, M. *Shrnutí předpisů o advokacii. 2. vydání.* Právo prakticky. Praha: Wolters Kluwer, 2022. ISBN 978-80-7676-256-5. str. 7

²⁵ § 5 odst. 1 písm. j) zákona číslo 85/1996 Sb. Zákon o advokacii

²⁶ § 5d odst. 1 zákona číslo 85/1996 Sb. Zákon o advokacii

²⁷ JELÍNEK, J. *Trestní právo procesní. 6. aktualizované vydání podle stavu k 1.1.2022.* Student. Praha: Leges, 2021. ISBN 978-80-7502-550-0. str. 270

²⁸ BRUCKNEROVÁ, E. *Trestní právo hmotné a procesní.* Učebnice Právnické fakulty MU. Brno: Masarykova univerzita, 2022-2023. ISBN 978-80-280-0067-7. str. 171

Mezi povinnosti obhájce patří především zachování mlčenlivosti o všech informacích, které se dozví během obhajoby.²⁹ Tato povinnost trvá i po ukončení jeho činnosti.³⁰ Obhájce musí jednat v nejlepším zájmu svého klienta, přičemž je povinen dbát na náležitou péči a odbornost při hájení jeho zájmů. Jeho činnost je vázána etickým kodexem advokacie, který klade důraz na profesionalitu, integritu a nezávislost.³¹ Dále musí obhájce dodržovat zákonnost svého postupu, což znamená, že nesmí podporovat nezákonné jednání svého klienta ani se na něm podílet.

Kombinace těchto práv a povinností umožňuje obhájci efektivně chránit práva obviněného a přispívat k dosažení spravedlivého výsledku řízení. Obhájce musí být nejen odborníkem na právo, ale také důvěryhodným a eticky jednajícím profesionálem, který si získá důvěru svého klienta i respekt ostatních účastníků řízení.

3.3 Ochrana obviněného a význam obhajoby

Obhájce chrání práva obviněného během celého trestního řízení. Jeho úkolem je zajistit, aby byla respektována základní práva obviněného.

Právo na spravedlivý proces zajišťuje, že obhájce dohlíží na to, aby trestní řízení probíhalo v souladu s právními předpisy a základními zásadami, jako je presumpce nevin, rovnost stran a kontradiktornost řízení. Tím zajišťuje, že obviněný má rovné možnosti hájit svá práva.

Právo na informace zajišťuje, aby obviněný byl informován o všech skutečnostech, které se týkají jeho případu. To zahrnuje informace o důkazech, procesních úkonech a možných důsledcích jednotlivých rozhodnutí.³²

Právo na obhajobu zajišťuje odbornou právní pomoc, která obviněnému umožňuje efektivně se hájit proti obvinění. Kromě toho obhájce aktivně hájí zájmy obviněného před soudem a jinými orgány činnými v trestním řízení.

Právo na mlčenlivost chrání důvěrnost komunikace s obviněným, což je hlavní pro budování důvěry a otevřenou komunikaci mezi klientem a právním zástupcem.

²⁹ VANTUCH, P. *Trestní řízení z pohledu obhajoby*. 2. vydání. Praktická knihovna. V Praze: C.H. Beck, 2019. ISBN 978-80-7400-750-7. str. 45

³⁰ SVEJKOVSKÝ, J., MACKOVÁ, A., VYCHOPENĚ, M. *Advokátní právo*. Praktická knihovna. V Praze: C.H. Beck, 2017. ISBN 9788074006593. str. 186

³¹ KOVÁŘOVÁ, D. *Etický kodex advokáta: komentář*. Komentáře Wolters Kluwer. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 9788075981295. str. 13

³² VANTUCH, P. *Trestní řízení z pohledu obhajoby*. 2. vydání. Praktická knihovna. V Praze: C.H. Beck, 2019. ISBN 978-80-7400-750-7. str. 50

Právo na přiměřenou délku řízení sleduje, aby řízení nebylo neúměrně prodlužováno, což by mohlo mít negativní dopad na obviněného. V případě průtahů může obhájce požadovat nápravu nebo kompenzaci.

Díky svým právům a povinnostem obhájce vytváří bariéru proti možnému zneužití moci ze strany orgánů činných v trestním řízení. Obhájce je tedy hlavním garantem spravedlivého procesu a ochrany práv obviněného v každé fázi řízení.

3.4 Specifika etiky a mlčenlivosti u ex offo obhajoby

Výkon obhajoby ustanoveným obhájcem podléhá zcela identickým etickým a profesionálním standardům jako obhajoba smluvní. Zákon o advokacii ani stavovské předpisy nečiní v základních povinnostech obhájce žádný rozdíl na základě toho, jakým způsobem byl k zastupování povolán nebo kdo hradí jeho odměnu. Advokát musí přistupovat ke každé věci svědomitě a nesmí připustit, aby skutečnost, že jde o ustanovení z moci úřední, jakkoliv snížila kvalitu a intenzitu poskytované právní pomoci. Etická pravidla vyžadují, aby advokát i v těchto případech jednal výlučně v nejlepším zájmu klienta a řídil se jeho pokyny.

Jedním z nejvýznamnějších pilířů ochrany obviněného v trestním řízení je povinnost mlčenlivosti. Tato povinnost zaručuje, že veškerá komunikace mezi advokátem a klientem zůstane absolutně důvěrná. Zákon o advokacii stanovuje mlčenlivost jako základní atribut poskytování právních služeb, jehož porušení je přísně kárně, a v některých případech i trestně, postižitelné.³³

U klientů ustanovených ex offo má však institut mlčenlivosti mnohem výraznější psychologický rozměr. Obviněný si totiž advokáta sám nevybral a velmi často k němu zprvu přistupuje s apriorní nedůvěrou. Advokát placený státem bývá obviněným někdy mylně vnímán jako součást represivního aparátu nebo jako osoba loajální policii. Prvořadým etickým a taktickým úkolem obhájce je proto klienta o absolutní povaze zákonné mlčenlivosti bezodkladně a srozumitelně poučit. Nalezení společné řeči a odbourání této bariéry je pro efektivní obhajobu klíčové, jelikož bez důvěry klient často zatajuje podstatné informace.

Ačkoliv je ustanovený obhájce do případu přidělen rozhodnutím soudu, jeho stavovskou povinností je zachovat si absolutní nezávislost na státní moci. OČTŘ nesmí výkon obhajoby nijak omezovat. Specifickou etickou výzvou u ex offo obhajoby pak

³³ § 21 zákona číslo 85/1996 Sb. Zákon o advokacii

bývá řešení konfliktu zájmů. V praxi se často stává, že je advokát ustanoven ke společné obhajobě více spoluobviněných. Pokud se v průběhu řízení začnou jejich výpovědi a zájmy vzájemně rozcházet, ukládá etický kodex i zákon o advokacii obhájci povinnost obhajobu ukončit, respektive požádat soud o zproštění povinnosti, aby nebyla narušena objektivita procesu. V žádném případě však advokát nesmí polevit v intenzitě obhajoby jen z důvodu nespolupráce klienta nebo vlastního subjektivního přesvědčení o jeho vině.³⁴

³⁴ SIVÁK, J. *Efektivní obhajoba*. Právo prakticky. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2024. ISBN 978-80- 7676-901-4. str. 18

4 Institut obhajoby ex offa a její zajištění v praxi

4.1 Právo na obhajobu z moci úřední

Právo na obhajobu z moci úřední je významnou zárukou spravedlivého procesu, která má zajistit, aby ani osoby bez dostatečných finančních prostředků nezůstaly bez adekvátní právní pomoci. Toto právo je pevně zakotveno v českém právním řádu a jeho podmínky jsou podrobně upraveny v zákonu č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním.

Ustanovení obhájce z moci úřední se uplatňuje zejména v situacích, kdy obviněný nemá možnost zvolit si obhájce sám. Důvody mohou být finanční, zdravotní nebo jiné objektivní překážky. V takovém případě je na státních orgánech, aby zajistily, že obviněný nebude v řízení znevýhodněn absencí odborné právní pomoci.³⁵

Proces ustanovení obhájce z moci úřední začíná na základě rozhodnutí soudu nebo jiného příslušného orgánu činného v trestním řízení. Při tomto rozhodování se zohledňuje zejména povaha a složitost případu, osobní a majetkové poměry obviněného a potřeba zajistit rovnost stran v řízení. Ustanovený obhájce musí splňovat všechny požadavky kladené na advokáty a má povinnost poskytovat obviněnému kvalitní a odbornou právní pomoc.³⁶

Právo na obhajobu z moci úřední hraje klíčovou roli v případech nutné obhajoby, kdy je přítomnost obhájce nezbytná pro zachování základních práv obviněného. Takové případy zahrnují například situace, kdy obviněnému hrozí vysoký trest, kdy je nezletilý, nebo kdy není schopen samostatně hájit svá práva z důvodu zdravotního stavu či jiných omezení.³⁷

Toto právo má rovněž významnou sociální dimenzi, neboť zajišťuje rovný přístup ke spravedlnosti pro všechny, bez ohledu na jejich majetkové poměry. Tím se posiluje důvěra občanů v soudní systém a zajišťuje se, že trestní řízení probíhá v souladu s principy právního státu.

Celkově lze říci, že právo na obhajobu z moci úřední je nezbytným prvkem spravedlivého procesu, který chrání nejzranitelnější účastníky trestního řízení a přispívá k naplnění zásady rovnosti před zákonem.

³⁵ SVEJKOVSKÝ, J., MACKOVÁ, A., VYCHOPENĚ, M. *Advokátní právo*. Praktická knihovna. V Praze: C.H. Beck, 2017. ISBN 9788074006593. str. 178

³⁶ CHMELÍK, J. *Trestní řízení*. Monografie. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2014. ISBN 978-80-7380-488-6. str. 129

³⁷ BRUCKNEROVÁ, E. *Trestní právo hmotné a procesní*. Učebnice Právnické fakulty MU. Brno: Masarykova univerzita, 2022-2023. ISBN 978-80-280-0067-7. str. 168

4.2 Procesní aspekty a mechanismus ustanovování obhájce

Pokud obviněný nemá obhájce v případech, kdy jej mít musí, je mu stanovena lhůta k jeho zvolení. Pokud si obhájce v této lhůtě nezvolí, bude mu obhájce neprodleně ustanoven na dobu, po kterou trvají důvody nutné obhajoby. V případě více obviněných se těm, jejichž zájmy si neodporují, obvykle ustanovuje společný obhájce.³⁸

Obhájce ustanovuje a jeho ustanovení ruší předseda senátu nebo v přípravném řízení soudce. Pro účely ustanovení soud vede poradník advokátů, kteří souhlasí s výkonem obhajoby.³⁹ Pokud není možné ustanovit advokáta z poradníku daného soudu, určí se advokát z poradníku nadřízeného soudu. Advokáti jsou ustanovováni postupně podle poradníku, přičemž se zohledňuje možnost jazykové dostupnosti pro obviněného.

Ustanovený obhájce je povinen obhajobu převzít. Pokud má důležité důvody, může být na svou nebo obviněného žádost této povinnosti zproštěn a nahrazen jiným obhájcem.⁴⁰ O zproštění rozhoduje předseda senátu nebo soudce.

Pokud ustanovený obhájce nevykonává obhajobu delší dobu nebo z jiných důvodů, může být zproštěn povinnosti obhajování i bez návrhu.⁴¹ Před tímto rozhodnutím je obviněnému a obhájci umožněno se k věci vyjádřit. Proti tomuto rozhodnutí lze podat stížnost, která má odkladný účinek.

4.3 Práva obviněného a možnosti změny ustanoveného obhájce

Institut ustanoveného obhájce, představuje v trestním řízení zásadní prvek ochrany práv obviněného. V laické veřejnosti se však lze často setkat s nepřesnými představami o nemožnosti jeho změny či o rozdílné kvalitě poskytovaných právních služeb ve srovnání s obhájcem zvoleným. Následující text tyto aspekty uvádí na pravou míru a analyzuje práva obviněného v této oblasti.

4.3.1 Kdy a proč se ustanovuje obhájce ex offio

K ustanovení obhájce soudem dochází v trestním řízení nejčastěji v situacích nutné obhajoby. Jedná se o případy, kdy zákon přímo nařizuje, že obviněný musí být

³⁸ BRUCKNEROVÁ, E. *Trestní právo hmotné a procesní*. Učebnice Právnické fakulty MU. Brno: Masarykova univerzita, 2022-2023. ISBN 978-80-280-0067-7. str. 172

³⁹ Tamtéž

⁴⁰ VANTUCH, P. *Trestní řízení z pohledu obhajoby*. 2. vydání. Praktická knihovna. V Praze: C.H. Beck, 2019. ISBN 978-80-7400-750-7. str. 84

⁴¹ Tamtéž

zastoupen obhájcem. K těmto situacím patří například vzetí obviněného do vazby, zbavení či omezení svéprávnosti, nebo skutečnost, že obviněnému hrozí trest odnětí svobody s horní hranicí převyšující pět let.⁴²

Pokud u obviněného nastane zákonný důvod nutné obhajoby a obviněný si v určené lhůtě nezvolí obhájce sám, je mu obhájce neprodleně ustanoven.⁴³ Za účelem zachování transparentnosti a objektivitu procesu jsou advokáti ustanovováni postupně, a to na základě abecedního pořadí vedeného příslušným soudem.

4.3.2 Základní práva obviněného vůči ustanovenému obhájci

Základním principem obhajoby z moci úřední je skutečnost, že ustanovený obhájce má vůči klientovi zcela identické povinnosti a práva jako obhájce zvolený. Obviněný má nezpochybnitelné právo na plnohodnotnou a kvalifikovanou obhajobu, do níž spadá hned několik stěžejních práv. Jedním z nich je právo na radu a konzultaci, které obviněnému zaručuje, že se může s obhájcem radit o způsobu obhajoby i v soukromí, tedy zcela bez přítomnosti orgánů činných v trestním řízení či dozorců v případě výkonu vazby.⁴⁴

Dále do tohoto vztahu neodmyslitelně patří právo na aktivní obhajobu. V jejím rámci je ustanovený obhájce povinen pečlivě prostudovat spisový materiál, účastnit se vyšetřovacích úkonů a výsledků, podávat návrhy na doplnění dokazování a v nejlepším zájmu klienta využívat řádné i mimořádné opravné prostředky. Celý tento vztah je navíc pevně ukotven právem na mlčenlivost, jelikož veškerá komunikace mezi obviněným a obhájcem podléhá přísné advokátní mlčenlivosti.⁴⁵

⁴² ŠÁMAL, P. *Trestní řád: komentář*. 7., dopl. a přeprac. vyd. Velké komentáře. V Praze: C.H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-465-0. str. 441

⁴³ HRADIL, P. *Právo pro střední a vyšší odborné školy: podle právního stavu k 1.1.2024*. Valašské Klobouky: JUDr. Petr Hradil, 2024. ISBN 978-80-11-05443-4. str. 418

⁴⁴ KOVÁŘOVÁ, D. *Etický kodex advokáta: komentář*. Komentáře Wolters Kluwer. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 9788075981295. str. 41

⁴⁵ KOVÁŘOVÁ, D. *Zákon o advokacii a stavovské předpisy: komentář*. Komentáře Wolters Kluwer. Praha: Wolters Kluwer, 2017. ISBN 9788075526311. str. 313

4.3.3 Změna a zproštění ustanoveného obhájce

Skutečnost, že byl obviněnému ustanoven obhájce ex offo, mu nijak nebrání v tom, aby si kdykoliv v průběhu trestního řízení zvolil obhájce jiného.⁴⁶ Pro změnu ustanoveného obhájce se v praxi nabízejí dvě základní možnosti. Prvním a zároveň nejjednodušším způsobem je zvolení vlastního obhájce na plnou moc. Jakmile tento nově zvolený obhájce předloží orgánům činným v trestním řízení podepsanou plnou moc, soud dosavadního obhájce ex offo jeho povinností zproští. Tato výměna probíhá zcela automaticky, přičemž obviněný nemusí uvádět žádné důvody nespokojenosti s předchozím advokátem.

Druhou možností je podání žádosti o zproštění obhájce soudem. Tento postup se uplatní v případě, kdy si obviněný nemůže z finančních důvodů dovolit zvoleného advokáta, ale ustanovený obhájce neplní řádně své povinnosti. K tomuto kroku však může soud přistoupit pouze ze závažných důvodů. Mezi ně se řadí zejména prokazatelná nečinnost obhájce spočívající například v absenci u výslechů či v absolutní nekomunikaci s klientem, dále narušení nezbytné důvěry mezi advokátem a klientem nebo případný konflikt zájmů.⁴⁷ Žádost musí být vždy věcně odůvodněna a doložena konkrétními pochybeními, neboť pouhé osobní nesympatie nejsou pro zproštění obhájce dostačující.

4.4 Nutná obhajoba a specifika u mladistvých

Institut nutné obhajoby představuje zásadní průlom do zásady, že volba obhájce je výlučným právem obviněného. Zákonodárce v § 36 a násl. zákona č. 141/1961 Sb., trestní řád, vymezuje situace, kdy je obviněný natolik ohrožen na svých právech, že obhájce mít prostě musí, a to i v případě, že by se hájit nechtěl nebo by to výslovně odmítal.⁴⁸ Mezi klasické důvody nutné obhajoby u dospělých pachatelů patří například vzetí do vazby, výkon trestu odnětí svobody, zbavení či omezení svéprávnosti, nebo situace, kdy se řízení vede o trestném činu, na který zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice

⁴⁶ NOVOTNÝ, F. *Trestní právo procesní*. 2. aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2017. ISBN 978-80-7380-677-4. str. 83

⁴⁷ KOVÁŘOVÁ, D. *Etický kodex advokáta: komentář*. Komentáře Wolters Kluwer. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 9788075981295. str. 64

⁴⁸ ŠÁMAL, P. *Trestní řád: komentář*. 7., dopl. a přeprac. vyd. Velké komentáře. V Praze: C.H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-465-0. str. 441

převyšuje pět let.⁴⁹ Pokud si obviněný v těchto případech obhájce nezvolí sám v určené lhůtě, je mu neprodleně ustanoven soudem ex offo.

4.4.1 Absolutní nutná obhajoba mladistvých

Zcela specifický a mnohem přísnější režim platí v řízení proti mladistvým (osobám, které v době spáchání provinění dovršily 15. rok věku a nepřekročily 18. rok věku). Toto řízení se neřídí pouze obecným trestním řádem, ale speciálním zákonem č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže (ZSM). Podle § 42 odst. 2 ZSM musí mít mladistvý obhájce od okamžiku, kdy jsou proti němu použita opatření podle tohoto zákona nebo provedeny úkony podle trestního řádu (včetně neodkladných a neopakovatelných úkonů).⁵⁰

Na rozdíl od dospělých pachatelů, u kterých se nutná obhajoba odvíjí od závažnosti činu nebo omezení osobní svobody, u mladistvého se uplatňuje tzv. absolutní nutná obhajoba. Mladistvý musí být zastoupen advokátem vždy a za všech okolností. Z tohoto práva neexistuje žádná výjimka a mladistvý se práva na obhajobu nemůže platně vzdát. Cílem této přísné úpravy je kompenzovat rozumovou a mravní nevyzrálou mladistvého a zajistit mu maximální ochranu v kontaktu s orgány činnými v trestním řízení.⁵¹

4.4.2 Ekonomika obhajoby mladistvých

Zajímavým aspektem obhajoby mladistvých ex offo je samotný výpočet odměny advokáta. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže stanoví, že trestní sazby odnětí svobody stanovené v trestním zákoníku se u mladistvých snižují na polovinu (příčemž horní hranice nesmí převyšovat pět let, resp. deset let u výjimečných případů). Mohlo by se tedy zdát, že s poloviční sazbou klesne i tarifní hodnota, ze které se počítá mimosmluvní odměna advokáta. Advokátní tarif (§ 10 odst. 4) však výslovně stanoví, že k zákonnému snížení sazby u mladistvých se pro účely odměny nepřihlíží. Tarifní hodnota a výsledná odměna za úkon právní služby tak zůstávají pro obhájce stejné, jako kdyby obhajoval dospělého pachatele, kterému hrozí plná výše trestu.⁵²

⁴⁹ JELÍNEK, J. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou: zákon o soudnictví ve věcech mládeže, zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, advokátní tarif : podle stavu k 1.9.2022*. 9. aktualizované vydání. Glosátor. Praha: Leges, 2022. ISBN 978-80-7502-637-8. str. 684

⁵⁰ ŽATECKÁ, E., HRUŠÁKOVÁ, M. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář. Komentáře* Wolters Kluwer. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-848-2. str. 118

⁵¹ Tamtéž

⁵² KOVÁŘOVÁ, D. *Odměna advokáta: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-75520289. str. 163

4.5 Advokátní tarif a odměňování státem

Ekonomické zajištění obhajoby ex offio představuje v praxi jeden z nejvíce diskutovaných aspektů trestního řízení. Na rozdíl od zvoleného obhájce, který si s klientem sjednává smluvní odměnu na základě dohody, je odměňování ustanoveného obhájce striktně regulováno státem. Obhájci ex offio náleží mimosmluvní odměna, jejíž výpočet se řídí vyhláškou Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb.⁵³

Základním kritériem pro výpočet odměny není časová nebo odborná náročnost konkrétního případu, ale objektivní závažnost trestného činu, pro který je obviněný stíhán. Podle § 10 odst. 3 advokátního tarifu se sazba mimosmluvní odměny za jeden úkon právní služby odvíjí od horní hranice trestní sazby odnětí svobody stanovené trestním zákoníkem. Sazby jsou odstupňovány do několika kategorií – od nejnižší částky 500 Kč u trestných činů s horní hranicí do 1 roku, až po 5 000 Kč u trestných činů, za které lze uložit výjimečný trest. V případech souběhu trestných činů, kdy je pro ně vedeno společné řízení, se tarifní hodnota určuje podle ustanovení o trestném činu s nejpřísnější trestní sazbou.

Celková odměna obhájce se nevypočítává hodinově, ale násobkem výše zmíněné sazby a počtu prokazatelně provedených úkonů právní služby.⁵⁴ Výčet těchto úkonů je v § 11 advokátního tarifu stanoven taxativně. Mezi plně hrazené úkony patří například převzetí a příprava zastoupení, první porada s klientem, sepsání složitějšího písemného podání, nebo také účast při vyšetřovacích úkonech a jednání před soudem, a to za každé započaté dvě hodiny.

Zákon zná rovněž tzv. úkony za poloviční odměnu (§ 11 odst. 2), kam spadá například návrh na předběžné opatření nebo účast při jednání, při kterém došlo pouze k vyhlášení rozhodnutí.

Striktní tabulkový výpočet vede v praxi k častým sporům mezi advokáty a soudy, které odměnu na konci řízení schvalují a proplácejí. Vzhledem k tomu, že účelem § 11 je poskytnout, pokud možno nejúplnější taxativní výčet úkonů, musí být úkony, které nejsou

⁵³ KOVÁŘOVÁ, D. *Zákon o advokacii a stavovské předpisy: komentář*. Komentáře Wolters Kluwer. Praha: Wolters Kluwer, 2017. ISBN 9788075526311. str. 397

⁵⁴ ŠČERBA, F. *Dohoda o vině a trestu a další prostředky racionalizace trestní justice*. Teoretik. Praha: Leges, 2012. ISBN 9788087576304. str. 36

v tarifu výslovně uvedeny, posuzovány analogicky podle těch, které jsou jim svou povahou a účelem nejbližší.⁵⁵

Zásadní podmínkou pro přiznání odměny však je, že musí jít o úkony učiněné „účelně“. A právě otázka, co je a co není účelný úkon, nebo jak správně aplikovat analogii na složitější případy, tvoří v praxi jádro mnoha sporů mezi plátcem (státem) a advokátem. V praxi se tak stává, že soudy obhájčům některé vyúčtované položky krátí nebo zcela neuznají.

4.5.1 Náhrada nákladů obhajoby státu a právo na bezplatnou obhajobu

V souvislosti s institutem nutné obhajoby však v široké veřejnosti často panuje mylná představa, že náklady na ustanoveného obhájce hradí výlučně stát a pro obviněného je tato služba vždy bezplatná. Skutečnost je ovšem taková, že stát sice obhájci odměnu a hotové výdaje primárně vyplatí, nicméně v případě pravomocného odsouzení je obviněný povinen tyto náklady státu následně nahradit. Obhájce z moci úřední tak automaticky nepředstavuje bezplatnou právní pomoc. Zásadní výjimkou z tohoto pravidla je pouze situace, kdy obviněný objektivně prokáže, že nemá dostatek finančních prostředků k úhradě nákladů obhajoby, a soud mu na základě jeho formální žádosti přiznává nárok na bezplatnou obhajobu nebo obhajobu za sníženou odměnu.

⁵⁵ ADVOKÁTNÍ DENÍK. *ÚS k přiznání odměny za nahlédnutí do spisu v průběhu vyšetřování* [online]. Advokátní deník, 3. 3. 2022 [cit. 2026-03-10]. Dostupné z: <https://advokatnidenik.cz/2022/03/03/us-k-priznani-odmeny-za-nahlednuti-do-spisu-v-prubehu-vysetrovani/>

5 Problémy zajištění a výkonu obhajoby ex offo v praxi

Ačkoliv je právo na obhajobu jedním ze základních pilířů spravedlivého trestního procesu a formálně je detailně upraveno zákonem, jeho praktická realizace prostřednictvím institutu ustanoveného obhájce naráží na řadu systémových, ekonomických i psychologických překážek. Následující text analyzuje nejvýznamnější problémy spojené se zajištěním a samotným výkonem této formy obhajoby.

5.1 Úskalí abecedního pořadníku a absence specializace

Současný mechanismus ustanovování obhájců je založen na postupném oslovování advokátů z abecedního pořadníku, který je veden příslušným soudem. Tento systém byl zaveden primárně za účelem zajištění transparentnosti a zamezení korupčnímu jednání či účelovému přidělování případů určitým advokátům ze strany orgánů činných v trestním řízení.

Jeho největší slabinou je ovšem absence zohlednění specializace jednotlivých advokátů. V praxi tak běžně dochází k situacím, kdy je k obhajobě pachatele závažného násilného nebo hospodářského trestného činu ustanoven advokát, jehož dosavadní praxe spočívá převážně v agendě rodinného či občanského práva. Ačkoliv každý advokát disponuje obecnou licenci a složil zkoušky ze všech právních odvětví, nedostatek každodenních zkušeností s trestním řízením a aktuální judikaturou může objektivně snižovat materiální kvalitu poskytované obhajoby.⁵⁶

5.2 Dosažitelnost advokátů a zajištění pohotovosti

Orgány činné v trestním řízení, zejména policejní orgány v přípravném řízení, vyžadují součinnost obhájce často v režimu neodkladnosti. Trestná činnost a následné zadržení podezřelého probíhá nezřídka v nočních hodinách, o víkendech či státních svátcích. Zajištění přítomnosti obhájce u prvotních výsledků či rozhodování o vzetí do vazby tak představuje značný logistický problém.

Z aplikační praxe vyplývá, že policisté musí nezřídka kontaktovat i desítky advokátů z pořadníku, než je nalezena osoba schopná se úkonu okamžitě zúčastnit. Česká advokátní komora (dále jen “ČAK”) se tuto situaci snaží na lokálních úrovních řešit systémem

⁵⁶ VÁVRA, L. *O obhájci z pořadníku* [online]. Právní prostor, 26. 7. 2015 [cit. 2026-03-31]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/o-obhajci-z-poradniku>

organizovaných pohotovostí. Zejména v menších soudních obvodech s nižším počtem zapsaných advokátů to však vede k jejich neúměrnému přetěžování.

5.3 Odměňování a demotivace ustanovených obhájců

Ekonomický aspekt obhajoby *ex offio* představuje dlouhodobě diskutovanou problematiku. Odměna ustanoveného obhájce je regulována výhradně ustanoveními advokátního tarifu. Tyto tarifní hodnoty jsou ovšem často prokazatelně nižší než odměna, která je běžně sjednávána na základě smluvního ujednání s platícím klientem.

Demotivačně působí rovněž mechanismus proplácení vynaložených nákladů státem. Proces likvidatury u soudů bývá zdlouhavý a advokáti na vyplacení odměny čekají i řadu měsíců po pravomocném skončení věci. Pro mnohé advokátní kanceláře se tak obhajoba z moci úřední stává ekonomicky nezajímavou, což v extrémních případech může vést k upřednostňování komerční klientely na úkor kvality práce pro klienty ustanovené.

5.4 Fenomén pasivní obhajoby

S výše uvedenými problémy, ke kterým patří nedostatek specializace, časové vytížení a nízká ekonomická motivace, úzce souvisí výskyt takzvané pasivní obhajoby. Jedná se o nežádoucí stav, při kterém advokát svou roli pojme čistě formálně. Fyzicky se sice dostaví k vyšetřovacím úkonům a hlavním líčením, čímž je formálně naplněna litera zákona, avšak nevyvíjí žádnou proaktivní činnost v zájmu klienta.

Takový obhájce neklade svědkům otázky, nenavrhuje doplnění dokazování, v nedostatečné míře komunikuje s obviněným ve vazbě a omezuje se pouze na stručné závěrečné řeči. Ačkoliv je tento přístup v rozporu s pravidly profesní etiky a stává se předmětem kárných řízení před kontrolními orgány České advokátní komory, jeho odhalování a prokazování v praxi je značně komplikované.⁵⁷

5.5 Apriorní nedůvěra obviněného k ustanovenému obhájci

Významnou překážkou při výkonu obhajoby *ex offio* je psychologická a sociologická bariéra ze strany samotných obviněných. V laické veřejnosti je zakořeněn mýtus,

⁵⁷ SVEJKOVSKÝ, J., MACKOVÁ, A., VYCHOPENĚ, M. *Advokátní právo*. Praktická knihovna. V Praze: C.H. Beck, 2017. ISBN 978-80-7400-659-3. str. 287

že advokát ustanovený a placený státem fakticky obhajuje zájmy státu, je loajální k orgánům činným v trestním řízení, nebo dokonce postupuje ve shodě s policií.

Tato apriorní nedůvěra přináší pro výkon obhajoby negativní následky. Klienti často s ustanoveným obhájcem odmítají spolupracovat, zatajují klíčové důkazy, nebo uvádějí nepravdivé informace.⁵⁸ Efektivní obhajoba přitom vyžaduje naprostou otevřenost a důvěru mezi advokátem a klientem. Pokud je tato vazba od počátku narušena stigmatem „státního advokáta“, je vybudování adekvátní taktiky obhajoby velmi ztížené.

⁵⁸ FUCHSOVÁ, D., KOVÁŘOVÁ, D. *Komunikace s klientem jako hra... i ta má svá pravidla: jak (ne)dělat advokacii*. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-439-5. str. 64

6 Obhajoba v různých fázích trestního řízení

6.1 Obhajoba v přípravném řízení

Přípravné řízení je prvním stadiem trestního řízení, ve kterém se shromažďují důkazy, analyzuje se skutkový stav a rozhoduje se, zda je dostatek důkazů k podání obžaloby.⁵⁹ V této fázi je role obhajoby zásadní, protože klade důraz na prevenci nezákonného postupu orgánů činných v trestním řízení a na ochranu práv obviněného.

Obhájce v přípravném řízení zajišťuje, že veškeré úkony prováděné policií a státním zastupitelstvím jsou v souladu se zákonem a že nejsou porušována základní práva obviněného. To zahrnuje především kontrolu nad zákonností zajišťování důkazů, včetně výslechů, prohlídek a rekonstrukcí.

Dalším zásadním aspektem je právo obhajoby navrhnout důkazy.⁶⁰ Obhájce může například navrhnout výslech svědků, zajištění dokumentů nebo přibrání znalců, kteří mohou přispět k objasnění skutečností ve prospěch obviněného. Tento proces zajišťuje, že obhajoba není pouhým pasivním účastníkem řízení, ale aktivně se podílí na dokazování.

Obhajoba má rovněž významnou roli při kontrole podmínek zajištění obviněného. Pokud je obviněný ve vazbě, obhájce dbá na to, aby byla respektována jeho práva, včetně práva na návštěvy, lékařskou péči a pravidelný přezkum důvodů vazby.⁶¹

V případech, kdy jsou zjištěny nezákonnosti nebo pochybení, obhájce může podat stížnost nebo žádat nápravu.

Cílem obhajoby v této fázi je nejen chránit práva obviněného, ale také zajistit, aby důkazy získané v přípravném řízení byly použitelné v dalším průběhu řízení a aby byl celý proces veden spravedlivě a nestranně. Aktivní role obhájce je důležitá pro udržení rovnosti zbraní mezi obžalobou a obhajobou a pro zachování důvěry ve spravedlivost trestního řízení.

⁵⁹ SIVÁK, J. *Efektivní obhajoba*. Právo prakticky. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2024. ISBN 978-80- 7676-901-4. str. 11

⁶⁰ BRUCKNEROVÁ, E. *Trestní právo hmotné a procesní*. Učebnice Právnické fakulty MU. Brno: Masarykova univerzita, 2022-2023. ISBN 978-80-280-0067-7. str.171

⁶¹ SIVÁK, J. *Efektivní obhajoba*. Právo prakticky. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2024. ISBN 978-80- 7676-901-4. str. 16

6.2 Obhajoba v řízení před soudem

Řízení před soudem je vrcholnou fází trestního řízení, ve které se rozhoduje o vině a trestu obviněného. Role obhájce v této fázi je klíčová, protože je přímým aktérem soudního jednání, které ovlivňuje konečný výsledek celého řízení.

Obhájce před soudem vystupuje jako procesní strana, která má za úkol aktivně hájit práva a zájmy obviněného. Jednou z hlavních činností obhájce je předkládání důkazů, které podporují nevinu obviněného nebo zmírňují jeho odpovědnost. Důkazy mohou zahrnovat svědecké výpovědi, znalecké posudky, dokumenty či jiné relevantní materiály. Obhájce rovněž navrhuje doplnění dokazování, pokud má za to, že dosavadní důkazy jsou nedostatečné nebo nepřesné.⁶²

Dalším důležitým úkolem obhájce je vyvracení důkazů předložených obžalobou. To zahrnuje poukazování na rozpory, nesrovnalosti nebo nezákonnosti ve shromážděných důkazech. Obhájce klade otázky svědkům a znalcům, čímž se snaží oslabit jejich výpovědi, pokud nejsou v souladu s obhajobou.

Kromě práce s důkazy se obhájce zaměřuje také na právní argumentaci. V průběhu řízení formuluje právní námitky, které mohou mít zásadní vliv na rozhodování soudu. Obhájce například může namítat porušení procesních pravidel, upozorňovat na nedodržení práv obviněného nebo žádat o vyloučení nezákonně získaných důkazů.⁶³

Závěrečnou a neméně důležitou částí práce obhájce je přednes závěrečné řeči. V ní shrnuje veškeré důkazy, zdůrazňuje klíčové aspekty obhajoby a apeluje na soud, aby zohlednil všechny okolnosti případu ve prospěch obviněného. Závěrečná řeč je nejen formální součástí řízení, ale také příležitostí ovlivnit rozhodování soudu.⁶⁴

6.3 Opravné prostředky

Opravné řízení představuje fázi trestního řízení, ve které obhájce usiluje o nápravu chyb, ke kterým došlo v předchozích stádiích. Tato fáze je pro zajištění spravedlivého výsledku a ochrany práv obviněného. Prostřednictvím opravných prostředků, jako jsou odvolání, dovolání nebo stížnosti, má obhájce možnost napadat procesní nebo věcné chyby.

⁶² SIVÁK, J. *Efektivní obhajoba*. Právo prakticky. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2024. ISBN 978-80- 7676-901-4. str. 26

⁶³ VANTUCH, P. *Trestní řízení z pohledu obhajoby*. 2. vydání. Praktická knihovna. V Praze: C.H. Beck, 2019. ISBN 978-80-7400-750-7. str. 737

⁶⁴ SIVÁK, J. *Efektivní obhajoba*. Právo prakticky. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2024. ISBN 978-80- 7676-901-4. str. 29

Odvolání je řádným opravným prostředkem, který umožňuje přezkoumání rozsudku nebo rozhodnutí nižšího soudu vyšší instancí. Obhájce v odvolání upozorňuje na nesrovnalosti ve skutkových zjištěních, chyby v aplikaci práva nebo porušení procesních pravidel. Cílem odvolání je dosáhnout změny rozhodnutí nebo jeho zrušení a vrácení věci k novému projednání.⁶⁵

Dovolání představuje mimořádný opravný prostředek, který se využívá v případech, kdy je rozhodnutí pravomocné, ale existují závažné právní nedostatky. Obhájce podává dovolání zejména v situacích, kdy má za to, že bylo porušeno právo obviněného na spravedlivý proces nebo došlo k nesprávnému výkladu právních předpisů.⁶⁶

Stížnost je dalším nástrojem, který obhájce může využít k nápravě nesprávných rozhodnutí orgánů činných v trestním řízení. Týká se například usnesení o vazbě, zajištění majetku nebo jiných procesních rozhodnutí. Stížnost umožňuje rychlou reakci na aktuální procesní problémy.⁶⁷

Obhájce v opravném řízení hraje hlavní roli při přípravě kvalitních a odborně zpracovaných opravných prostředků. To zahrnuje podrobnou analýzu spisu, identifikaci chyb v předchozím řízení a formulaci přesvědčivých právních argumentů. Kromě toho obhájce zastupuje obviněného při jednání před vyššími instancemi, kde hájí jeho práva a usiluje o spravedlivé posouzení případu.

6.4 Možnosti obhajoby v mimořádných opravných prostředcích

Mimořádné opravné prostředky představují specifickou oblast trestního řízení, která obhájci umožňuje usilovat o změnu pravomocného rozhodnutí na základě nových skutečností nebo závažných právních pochybení. Tyto prostředky jsou klíčové zejména v případech, kdy běžné opravné prostředky selhaly nebo nejsou k dispozici.

Jedním z hlavních mimořádných opravných prostředků je obnova řízení. Tento nástroj se využívá v případech, kdy po právní moci rozhodnutí vyjdou najevo nové skutečnosti nebo důkazy, které nebyly známy v době původního řízení a mohly by významně ovlivnit výsledek případu. Obhájce při žádosti o obnovu řízení musí

⁶⁵ JELÍNEK, J. *Trestní právo procesní. 6. aktualizované vydání podle stavu k 1.1.2022.* Student. Praha: Leges, 2021. ISBN 978-80-7502-550-0. str. 668

⁶⁶ Tamtéž str. 732

⁶⁷ FENYK, J., ČÍSAŘOVÁ, D., GRIVNA, T. *Trestní právo procesní. 6., aktualizované vydání.* Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-750-8. str. 657

přesvědčivě prokázat, že tyto nové skutečnosti mají zásadní vliv na skutkové zjištění nebo právní kvalifikaci případu.⁶⁸

Dalším mimořádným opravným prostředkem je stížnost pro porušení zákona, kterou může podat ministr spravedlnosti. Tento prostředek je využíván v situacích, kdy došlo k závažnému porušení zákona ze strany soudu nebo jiného orgánu činného v trestním řízení. Obhájce zde hraje důležitou roli při identifikaci těchto porušení a jejich předložení ministru spravedlnosti k posouzení.⁶⁹

Mimořádné opravné prostředky poskytují obhájci příležitost napravit případné chyby nebo nespravedlnosti, které mohly vzniknout v předchozích fázích trestního řízení. Tímto způsobem přispívají k posílení důvěry v právní systém a zajišťují, že i v komplikovaných a výjimečných případech je obviněnému poskytnuta spravedlnost.

⁶⁸ VANTUCH, P. *Trestní právo. 2., dopl. a přeprac.* vyd. Brno: Rašínova vysoká škola, 2010. ISBN 978-80-87001-17-2 .str. 405

⁶⁹ JELÍNEK, J. *Trestní právo procesní. 6. aktualizované vydání podle stavu k 1.1.2022.* Student. Praha: Leges, 2021. ISBN 978-80-7502-550-0. str. 758

7 Průzkumné šetření

V návaznosti na skutečnosti popisované v teoretické části práce byly autorem realizovány polostrukturované rozhovory s advokáty, kteří mají zkušenosti s výkonem obhajoby ex offa v trestním řízení. Rozhovory byly zaměřeny zejména na zhodnocení pozitivních a negativních aspektů obhajoby ex offa a na praktické problémy při jejím výkonu, jako je časová náročnost, výše odměn, spolupráce s orgány činnými v trestním řízení či komunikace s klienty. Pozornost byla věnována také jejich osobní motivaci tuto obhajobu vykonávat. Cílem praktické části je na základě získaných poznatků formulovat návrhy možných změn směřujících ke zlepšení systému obhajoby ex offa a ke zvýšení její kvality a efektivity. Všichni respondenti si přáli zůstat v anonymitě, a proto jsou v práci označeni pouze obecně s doplňujícím údajem o délce jejich odborné praxe.

Dotazník autor vytvořil pomocí internetové stránky Formuláře Google. Široké veřejnosti byl sdílen prostřednictvím instagramu, facebooku a také emailu, dále také skupinám určeným pro vyplňování online dotazníků. Sběr dat probíhal v době od 3. 2. 2026 do 10. 3. 2026. Pro účely dotazníkového šetření bylo získáno a dotazník vyplnilo celkem 130 respondentů.

Dotazník je složen z 11 otázek, které jsou částečně otázkami uzavřenými i otevřenými. Úvodní otázky v předmětném dotazníku byly zaměřeny na získání základních údajů o respondentech, jako je jejich věk a vzdělání. Získané informace byly následně podle těchto hledisek strukturovány a vyhodnocovány, se zaměřením na zjištění úrovně povědomí respondentů o zkoumané problematice.

7.1 Výsledky polostrukturovaných rozhovorů s obhájci ex offa

Z analýzy výpovědí jednoznačně vyplývá, že primárním motivem k setrvání v seznamu obhájců ex offa není u většiny respondentů finanční zisk. U zavedených a zkušenějších advokátů převládá pocit profesní a stavovské povinnosti, přičemž tuto činnost vnímají spíše jako službu veřejnosti a státu, kterou nezřídka dotují z výnosů své komerční agendy.⁷⁰ U advokátů s užší specializací na trestní právo je hlavním hnacím motorem etické přesvědčení o nutnosti zajistit spravedlivý proces pro sociálně a vzdělanostně znevýhodněné občany.⁷¹

⁷⁰ Viz příloha I – Rozhovor Advokát A (délka praxe 15 let)

⁷¹ Viz příloha III – Rozhovor Advokát C (délka praxe 10 let, specialista na trestní právo)

Odlíšný, avšak zcela logický přístup byl identifikován u začínajícího advokáta, pro kterého ex offio agenda představuje cenný zdroj praktických zkušeností s trestním řízením a zároveň generuje určitý (byť nízko ohodnocený) garantovaný objem práce v době budování vlastní smluvní klientely.⁷²

7.1.1 Ekonomické aspekty a odměňování státem

Oblast odměňování podle advokátního tarifu byla všemi dotazovanými označena za nejkritičtější bod celého systému. Zcela se zde potvrzují teoretické předpoklady popisované v předchozích kapitolách. Hodnoty mimosmluvních odměn jsou vnímány jako naprosto neadekvátní současným ekonomickým realitám a režijním nákladům na chod advokátní kanceláře.

Z průzkumu vyplynuly dva zásadní aplikační problémy, které prohlubují frustraci obhájců:

1. **Krácení vyúčtování soudy:** Jak upozornil Advokát A, soudy při konečném vyúčtování často neuznávají některé úkony právní služby (typicky opakované porady s klientem ve vazbě) s odůvodněním, že byly neúčelné. Subjektivní posouzení účelnosti ze strany soudu tak často zbavuje obhájce nároku na odměnu za reálně odvedenou práci.⁷³
2. **Doba splatnosti:** Výraznou bariérou, zejména pro menší a začínající kanceláře, je skutečnost, že odměna a vynaložené hotové výdaje propláceny až po pravomocném skončení věci. Trestní řízení přitom může trvat i několik let, čímž advokáti fakticky a bezúročně úvěrují stát.⁷⁴

7.1.2 Komunikace s klientem a budování důvěry

Budování vztahu s ustanoveným klientem představuje podle respondentů nejsložitější psychologickou a taktickou fázi obhajoby. Z rozhovorů vyplynulo, že apriorní nedůvěra, pramenící ze skutečnosti, že obhájce je placen státem, je všudypřítomná. Obhájci musí vynaložit neúměrné množství energie pouze na to, aby klientovi vysvětlili principy

⁷² Viz příloha II – Rozhovor Advokát B (délka praxe 4 roky)

⁷³ Viz příloha I – Rozhovor Advokát A (délka praxe 15 let)

⁷⁴ Viz příloha II – Rozhovor Advokát B (délka praxe 4 roky)

advokátní mlčenlivosti a přesvědčili ho o své nezávislosti na orgánech činných v trestním řízení.

Dalším vážným problémem je nespolupráce a apatie. Část ex offio klientů s obhájcem vůbec nekomunikuje, nereaguje na výzvy nebo účelově mění bydliště.⁷⁵ Ještě varovnějším zjištěním je však sociální apatie, kdy pod tlakem vyšetřování mají klienti tendenci rezignovat a přiznávat se i k činům, které objektivně nespáchali, jen aby proces urychlili.⁷⁶ Práce ustanoveného obhájce se tak v těchto případech přesouvá z roviny čistě právní spíše do roviny sociální práce.

7.1.3 Spolupráce s orgány činnými v trestním řízení

Spolupráci s policií, státními zástupci a soudy hodnotí respondenti jako vesměs korektní a profesionální. U aktivních a poctivých obhájců je ze strany státního aparátu patrný respekt.⁷⁷ Nicméně byl identifikován neformální tlak, zejména ze strany policejních orgánů, na co nejrychlejší odbavení případů. Jak uvedl Advokát A, u jednodušších kauz bývá přítomnost obhájce u výslechů vnímána spíše jako formalita, která vyšetřování pouze zdržuje.⁷⁸ Negativně je rovněž vnímána logistická a časová náročnost neodkladných úkonů, které často narušují osobní volno advokátů.

⁷⁵ Tamtéž

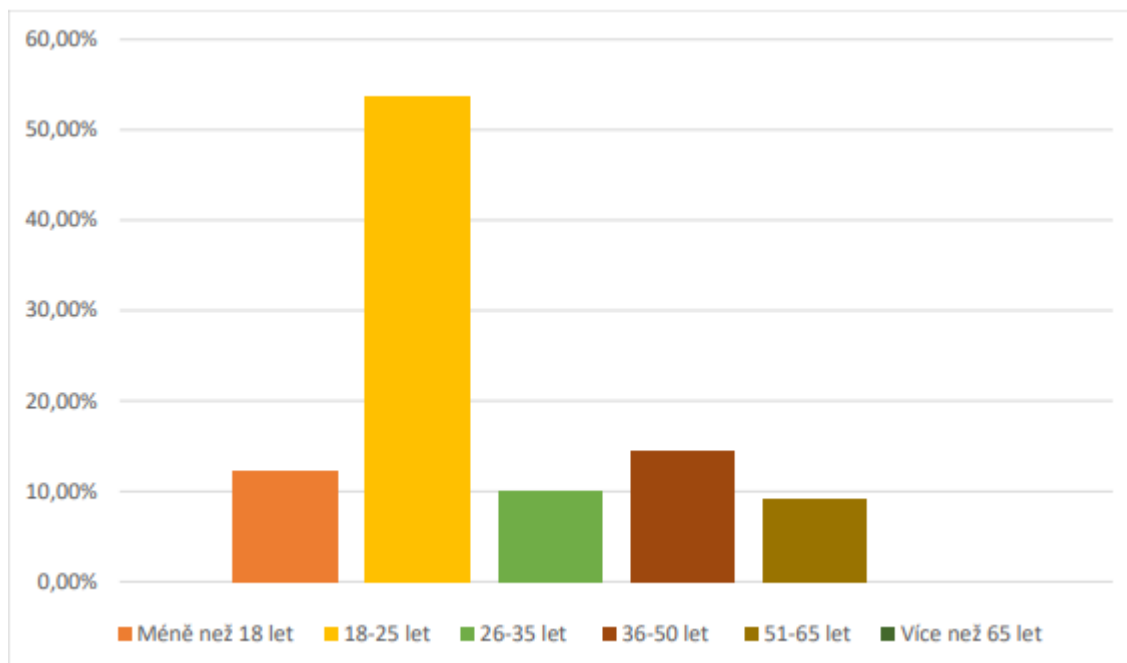
⁷⁶ Viz příloha III – Rozhovor Advokát C (délka praxe 10 let, specialista na trestní právo)

⁷⁷ Viz příloha III – Rozhovor Advokát C (délka praxe 10 let, specialista na trestní právo)

⁷⁸ Viz příloha I – Rozhovor Advokát A (délka praxe 15 let)

7.2 Vyhodnocení dotazníkového šetření veřejnosti

Graf 1 – Věk respondentů⁷⁹

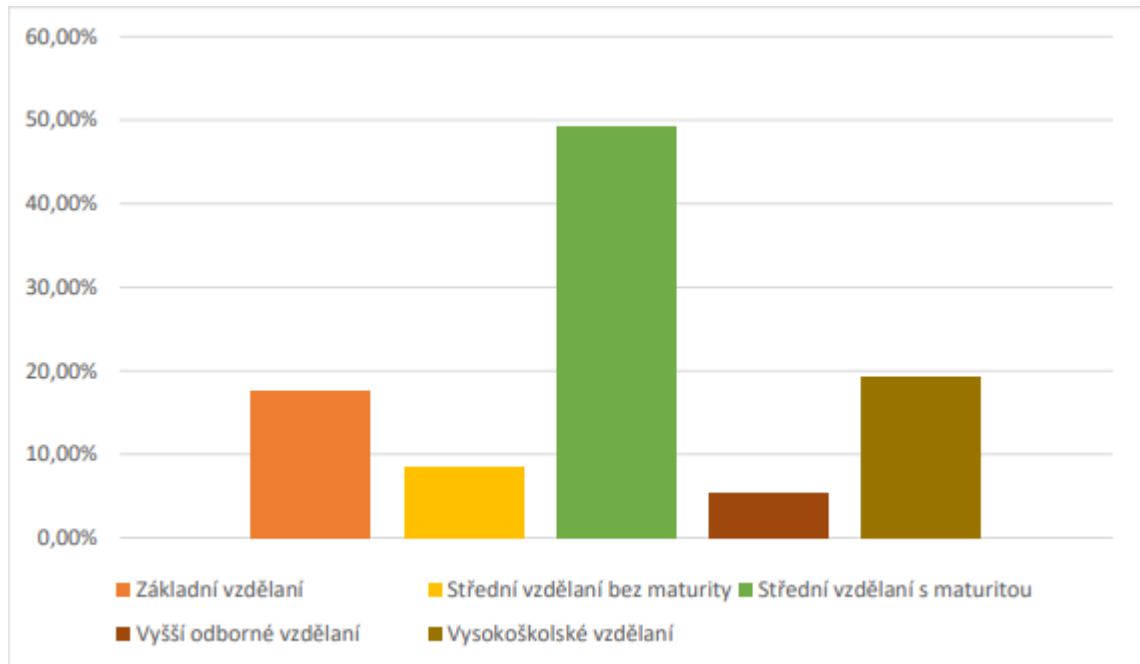

Otázka zjišťovala odpovědi respondentů z hlediska věkových kategorií. Nejpočetnější zastoupení respondentů je ve věkové kategorii 18–25 let, kde odpovídalo 70 respondentů (53,8 %) z celkových 130 respondentů. Jako další je zastoupena věková kategorie 36–50 let s 19 respondenty (14,6 %). Následuje věková kategorie 26–35 let, kde odpovědělo 13 respondentů (10,0 %), a kategorie 51–65 let s 12 respondenty (9,2 %). Ve věkové kategorii méně než 18 let odpovídalo 16 respondentů (12,3 %). Nejméně zastoupenou skupinou je kategorie 65 a více let, kde neodpovídal žádný respondent (0,0 %).

⁷⁹ Vlastní šetření

Otázka č. 2 - Jaké je Vaše nejvýše dosažené vzdělání?

Graf 2 – Vzdělání respondentů⁸⁰

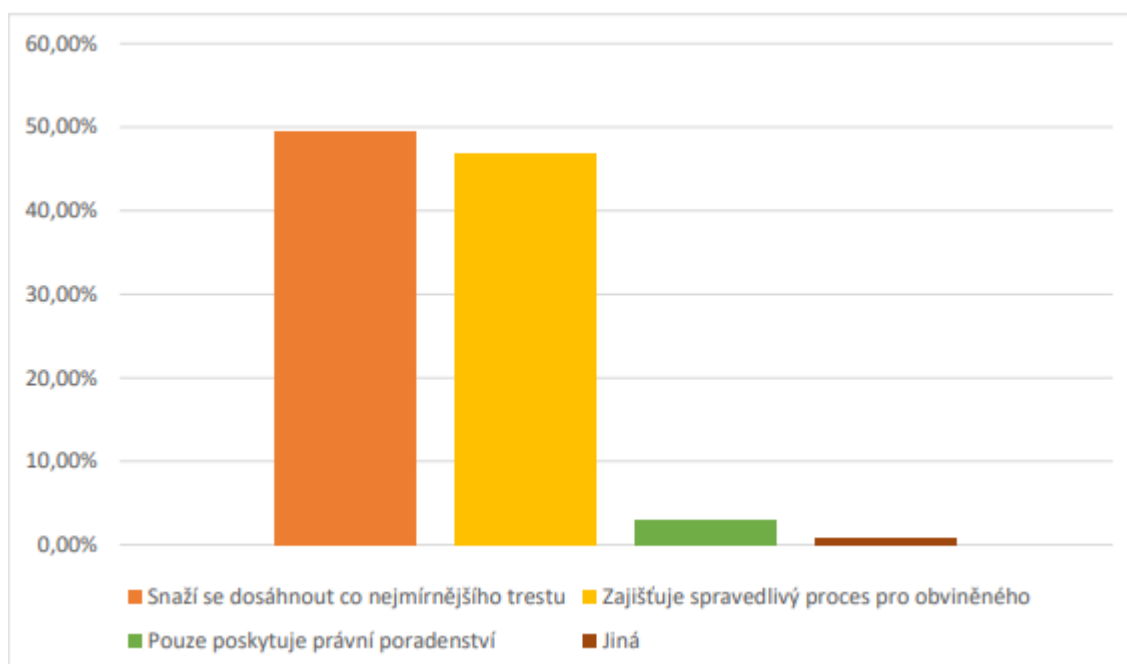

Otázka zjišťovala odpovědi respondentů z hlediska nejvyššího dosaženého vzdělání. Nejpočetnější zastoupení respondentů je ve skupině se středním vzděláním s maturitou, kde odpovídalo 64 respondentů (49,2 %) z celkových 130 respondentů. Jako další je zastoupena skupina s vysokoškolským vzděláním, kde odpovídalo 25 respondentů (19,2 %). Následuje kategorie se základním vzděláním, kde odpovídalo 23 respondentů (17,7 %), a středním vzděláním bez maturity, kde odpovídalo 11 respondentů (8,5 %). Nejméně zastoupenou skupinou jsou respondenti s vyšším odborným vzděláním, kde odpovídalo 7 respondentů (5,4 %).

⁸⁰ Vlastní šetření

Otázka č. 3 – Jak vnímáte roli obhájce v trestním řízení?

Graf 3 – Role obhájce v trestním řízení⁸¹

Z hlediska celkových odpovědí uvedlo 64 respondentů (49,2 %), že obhájce se snaží dosáhnout co nejmírnějšího trestu. Dalších 61 respondentů (46,9 %) vnímá obhájce jako někoho, kdo zajišťuje spravedlivý proces pro obviněného. Pouze 4 respondenti (3,1 %) považují obhájce za poskytovatele právního poradenství a 1 respondent (0,8%) uvedl, že role obhájce závisí na konkrétním případě.

Z hlediska věku ve věkové kategorii méně než 18 let uvedlo 9 respondentů (56,2 %), že obhájce se snaží dosáhnout co nejmírnějšího trestu. Odpověď, že obhájce zajišťuje spravedlivý proces pro obviněného, zvolilo 6 respondentů (37,5 %). Pouze 1 respondent (6,2 %) vnímá obhájce jako pouhého poskytovatele právního poradenství. Z hlediska věku ve věkové kategorii 18–25 let uvedlo 35 respondentů (50,0 %), že obhájce zajišťuje spravedlivý proces pro obviněného. Odpověď, že obhájce se snaží dosáhnout co nejmírnějšího trestu, zvolilo 34 respondentů (48,6 %). Pouze 1 respondent (1,4 %) vnímá obhájce jako pouhého poskytovatele právního poradenství. Z hlediska věku ve věkové kategorii 26–35 let uvedlo 7 respondentů (53,8 %), že obhájce se snaží dosáhnout co nejmírnějšího trestu. Odpověď, že obhájce zajišťuje spravedlivý proces pro obviněného, zvolilo 6 respondentů (46,2 %). V této věkové kategorii nikdo nevnímá obhájce jako pouhého poskytovatele právního poradenství. Z hlediska věku ve věkové kategorii 36–50 let uvedlo 13 respondentů (68,4 %), že obhájce se snaží dosáhnout co nejmírnějšího trestu. Odpověď, že obhájce zajišťuje spravedlivý proces pro obviněného,

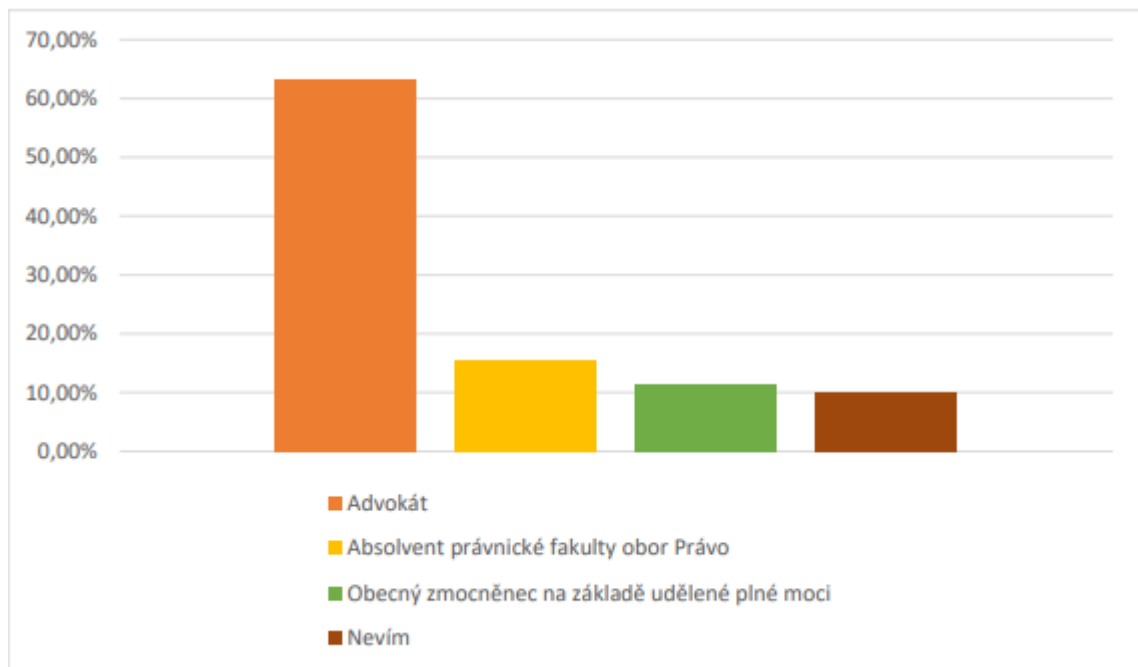
⁸¹ Vlastní šetření

zvolilo 5 respondentů (26,3 %). Pouze 1 respondent (5,3 %) vnímá obhájce jako pouhého poskytovatele právního poradenství. Z hlediska věku ve věkové kategorii 51–65 let uvedlo 9 respondentů (75,0 %), že obhájce zajišťuje spravedlivý proces pro obviněného. Pouze 1 respondent (8,3 %) vnímá obhájce jako pouhého poskytovatele právního poradenství. Stejný počet respondentů, tedy 1 (8,3 %), uvedl, že role obhájce závisí na konkrétním případě. Odpověď, že obhájce se snaží dosáhnout co nejmírnějšího trestu, zvolil také 1 respondent (8,3 %). Věkovou kategorii 65 let a více autor nemůže vyhodnotit, protože žádný respondent v této věkové skupině neodpověděl na dotazník.

Respondenti se základním vzděláním nejčastěji uvedli, že obhájce se snaží dosáhnout co nejmírnějšího trestu, což uvedlo 12 respondentů (52,2 %). Odpověď, že obhájce zajišťuje spravedlivý proces pro obviněného, zvolilo 10 respondentů (43,5 %). Pouze 1 respondent (4,3 %) vnímá obhájce jako pouhého poskytovatele právního poradenství. Mezi respondenty se středním vzděláním bez maturity odpovědělo 7 respondentů (63,6 %), že obhájce se snaží dosáhnout co nejmírnějšího trestu. Další 3 respondenti (27,3 %) uvedli, že obhájce zajišťuje spravedlivý proces pro obviněného. Pouze 1 respondent (9,1 %) považuje obhájce za poskytovatele právního poradenství. Ve skupině respondentů se středním vzděláním s maturitou označilo 31 respondentů (48,4 %) odpověď, že obhájce se snaží dosáhnout co nejmírnějšího trestu. Stejný počet respondentů, tedy 31 (48,4 %), vnímá obhájce jako garanta spravedlivého procesu. Pouze 1 respondent (1,6 %) uvedl, že obhájce pouze poskytuje právní poradenství, a stejný počet respondentů (1,6 %) se domnívá, že role obhájce závisí na konkrétním případě. U respondentů s vyšším odborným vzděláním uvedlo 4 respondenti (57,1 %), že obhájce se snaží dosáhnout co nejmírnějšího trestu. Další 3 respondenti (42,9 %) vnímají obhájce jako někoho, kdo zajišťuje spravedlivý proces pro obviněného. V této skupině nikdo neoznačil možnost právního poradenství jako hlavní roli obhájce. Mezi respondenty s vysokoškolským vzděláním odpovědělo 14 respondentů (56,0 %), že obhájce zajišťuje spravedlivý proces pro obviněného, a 10 respondentů (40,0 %) vnímá obhájce jako někoho, kdo se snaží dosáhnout co nejmírnějšího trestu. Pouze 1 respondent (4,0 %) uvedl, že obhájce pouze poskytuje právní poradenství.

Otázka č. 4 – Kdo podle Vás může být obhájcem v trestním řízení?

Graf 4 – Kdo může být obhájcem v trestním řízení⁸²

Z hlediska celkových odpovědí uvedlo 82 respondentů (63,1 %), že obhájcem v trestním řízení může být advokát. Dalších 20 respondentů (15,4 %) uvedlo, že obhájcem v trestním řízení může být absolvent právnické fakulty obor Právo. Následujících 15 respondentů (11,5 %) uvedlo, že obhájcem v trestním řízení může být obecný zmocněnec na základě udělené plné moci. Pouze 13 respondentů (10 %) uvedlo, že neví, kdo může být obhájcem v trestním řízení.

Z hlediska věku ve věkové kategorii méně než 18 let uvedlo 5 respondentů (31,25 %), že obhájcem může být advokát. Odpověď, že obhájcem může být absolvent právnické fakulty obor Právo, zvolilo 5 respondentů (31,25 %). Pouze 2 respondenti (12,5 %) uvedli, že obhájcem může být obecný zmocněnec na základě udělené plné moci, a 4 respondenti (25,0 %) uvedli, že neví. Z hlediska věku ve věkové kategorii 18–25 let uvedlo 42 respondentů (60,0 %), že obhájcem může být advokát. Odpověď, že obhájcem může být absolvent právnické fakulty obor Právo, zvolilo 12 respondentů (17,14 %). Možnost obecného zmocněnce na základě udělené plné moci uvedlo 8 respondentů (11,43 %) a stejný počet, tedy 8 (11,43 %), odpověděl, že neví. Z hlediska věku ve věkové kategorii 26–35 let uvedlo 6 respondentů (46,15 %), že obhájcem může být advokát. Odpověď, že obhájcem může být absolvent právnické fakulty obor Právo, zvolili 3 respondenti (23,08 %). Stejný počet, tedy 3 respondenti (23,08 %), uvedl možnost obecného zmocněnce na základě udělené plné moci, a 1 respondent (7,69 %) odpověděl,

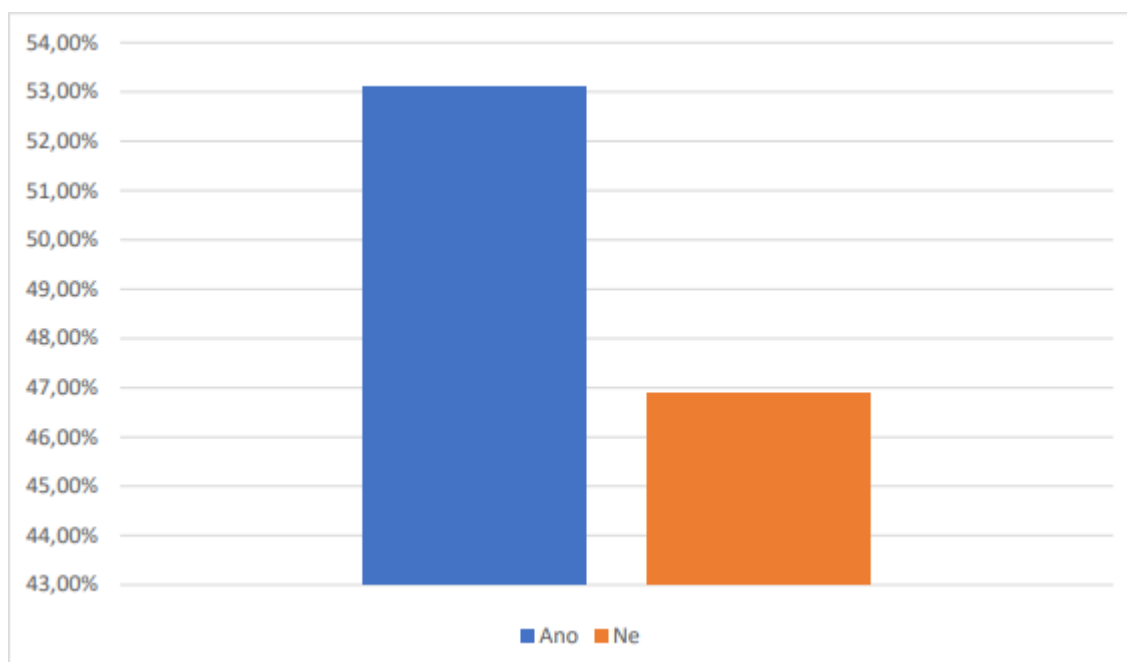
⁸² Vlastní šetření

že neví. Z hlediska věku ve věkové kategorii 36–50 let uvedlo 17 respondentů (89,47 %), že obhájcem může být advokát. Odpověď, že obhájcem může být obecný zmocněnec na základě udělené plné moci, zvolili 2 respondenti (10,53 %). V této věkové kategorii nikdo nevybral možnost absolventa právnické fakulty ani odpověď „Nevím“. Z hlediska věku ve věkové kategorii 51–65 let uvedlo všech 12 respondentů (100,0 %), že obhájcem může být advokát. V této věkové kategorii nikdo nevybral jinou možnost. Věkovou kategorii 65 let a více autor nemůže vyhodnotit, protože žádný respondent v této věkové skupině neodpověděl na dotazník.

Z hlediska dosaženého vzdělání ve skupině Základní vzdělání uvedlo 9 respondentů (39,13 %), že obhájcem může být advokát. Odpověď, že obhájcem může být absolvent právnické fakulty obor Právo, zvolilo 6 respondentů (26,09 %). Možnost obecného zmocněnce na základě udělené plné moci vybrali 3 respondenti (13,04 %), a 5 respondentů (21,74 %) odpovědělo, že neví. Ve skupině Střední vzdělání bez maturity uvedli 4 respondenti (36,36 %), že obhájcem může být advokát. Možnost absolventa právnické fakulty obor Právo vybrali 3 respondenti (27,27 %), zatímco možnost obecného zmocněnce na základě udělené plné moci zvolili 2 respondenti (18,18 %). Stejný počet, tedy 2 respondenti (18,18 %), odpověděl, že neví. Ve skupině Střední vzdělání s maturitou uvedlo 40 respondentů (62,5 %), že obhájcem může být advokát. Odpověď, že obhájcem může být absolvent právnické fakulty obor Právo, zvolilo 10 respondentů (15,62 %). Možnost obecného zmocněnce na základě udělené plné moci vybralo 8 respondentů (12,5 %), a 6 respondentů (9,38 %) odpovědělo, že neví. Ve skupině Vyšší odborné vzdělání uvedlo všech 7 respondentů (100,0 %), že obhájcem může být advokát. V této vzdělanostní kategorii nikdo nevybral jinou možnost. Ve skupině Vysokoškolské vzdělání uvedlo 22 respondentů (88,0 %), že obhájcem může být advokát. Odpověď, že obhájcem může být absolvent právnické fakulty obor Právo, zvolil 1 respondent (4,0 %). Možnost obecného zmocněnce na základě udělené plné moci vybrali 2 respondenti (8,0 %). V této vzdělanostní kategorii nikdo neodpověděl „Nevím“.

Otázka č. 5 – Znáte pojem nutná obhajoba?

Graf 5 – Nutná obhajoba⁸³

Z hlediska povědomí o pojmu nutná obhajoba odpovědělo 69 respondentů (53,1 %), že tento pojem znají. Naopak 61 respondentů (46,9 %) uvedlo, že pojem nutná obhajoba neznají.

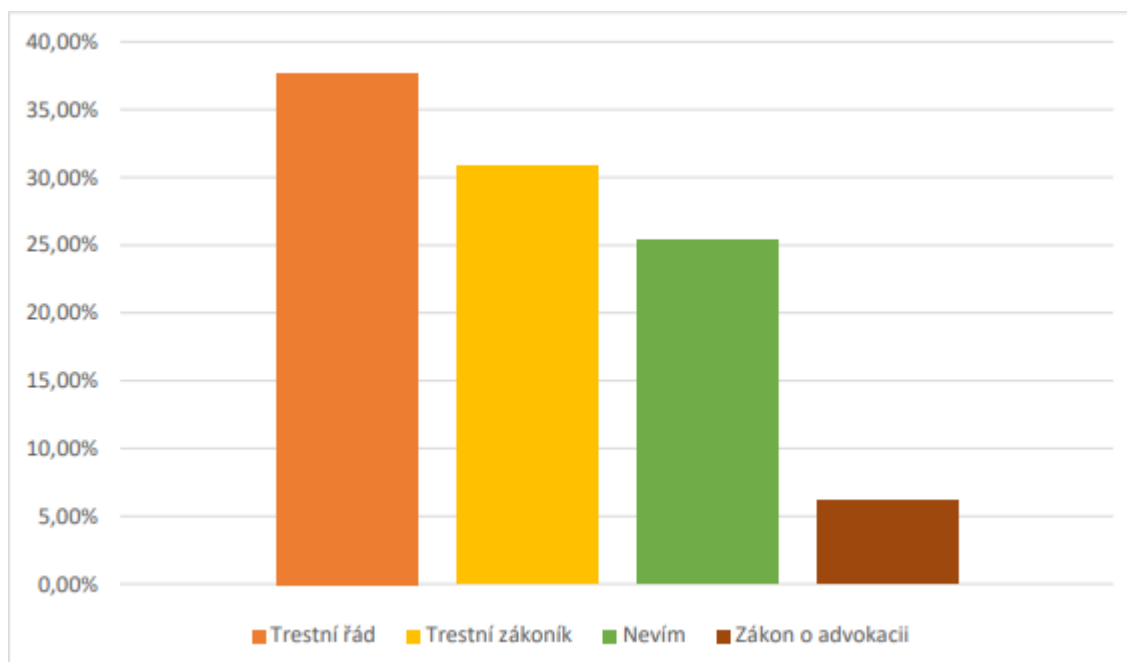
Ve věkové kategorii méně než 18 let uvedli 3 respondenti (18,75 %), že pojem nutná obhajoba znají, zatímco 13 respondentů (81,25 %) tento pojem nezná. Ve věkové kategorii 18–25 let odpovědělo 30 respondentů (42,86 %), že znají pojem nutná obhajoba, zatímco 40 respondentů (57,14 %) uvedlo, že jej neznají. Ve věkové kategorii 26–35 let odpovědělo 6 respondentů (46,15 %), že pojem nutná obhajoba znají, zatímco 7 respondentů (53,85 %) jej nezná. Ve věkové kategorii 36–50 let uvedlo všech 19 respondentů (100,0 %), že pojem nutná obhajoba znají. V této věkové skupině nikdo neodpověděl, že by jej neznal. Ve věkové kategorii 51–65 let odpovědělo 11 respondentů (91,67 %), že pojem nutná obhajoba znají, zatímco 1 respondent (8,33 %) odpověděl, že jej nezná.

Ve skupině Základní vzdělání uvedli 3 respondenti (13,0 %), že pojem nutná obhajoba znají, zatímco 20 respondentů (87,0 %) tento pojem nezná. Ve skupině Střední vzdělání bez maturity odpovědělo 6 respondentů (54,5 %), že znají pojem nutná obhajoba, zatímco 5 respondentů (45,5 %) uvedlo, že jej neznají. Ve skupině Střední vzdělání s maturitou odpovědělo 32 respondentů (50,0 %), že pojem nutná obhajoba znají, zatímco stejný počet 32 respondentů (50,0 %) uvedl, že jej nezná. Ve skupině Vyšší

⁸³ Vlastní šetření

odborné vzdělání odpovědělo 6 respondentů (85,7 %), že pojem nutná obhajoba znají, zatímco 1 respondent (14,3 %) odpověděl, že jej nezná. Ve skupině Vysokoškolské vzdělání odpovědělo 22 respondentů (88,0 %), že pojem nutná obhajoba znají, zatímco 3 respondenti (12,0 %) uvedli, že jej neznají.

Otázka č. 6 – Ve kterém právním předpisu můžete nalézt právní úpravu nutné obhajoby? Graf 6 – Právní úprava nutné obhajoby⁸⁴

Na otázku „Ve kterém právním předpisu můžete nalézt právní úpravu nutné obhajoby?“ odpovědělo 49 respondentů (37,7 %), že se jedná o Trestní řád. Dalších 40 respondentů (30,8 %) uvedlo Trestní zákoník. Možnost „Nevím“ zvolilo 33 respondentů (25,4 %). Pouze 8 respondentů (6,1 %) uvedlo odpověď Zákon o advokacii.

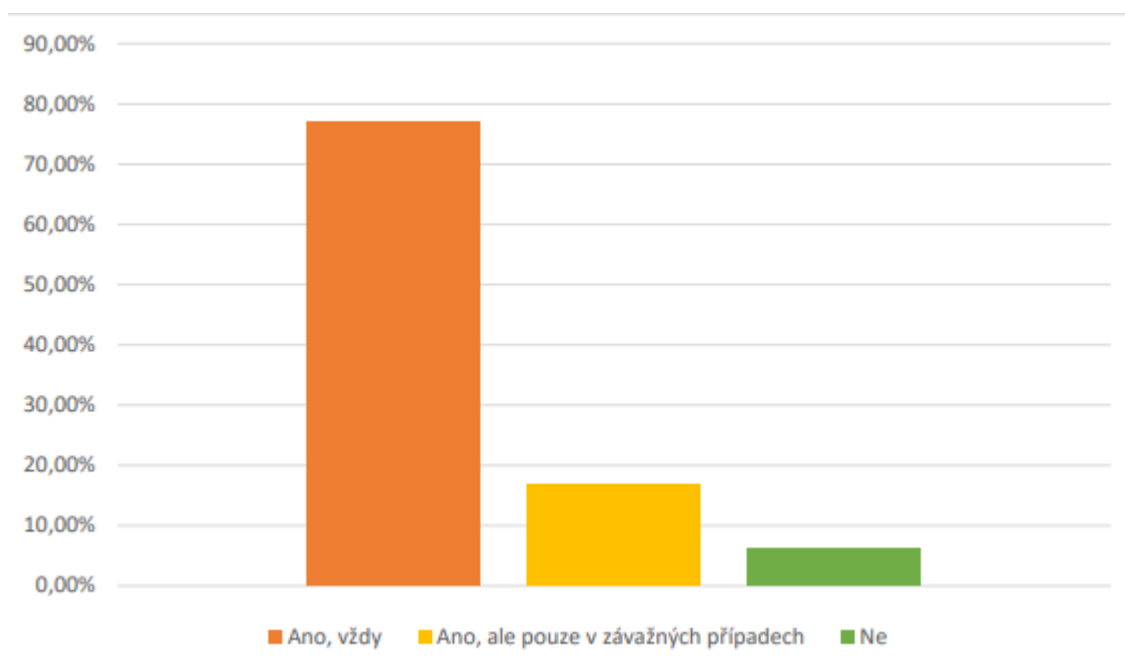
Ve věkové kategorii méně než 18 let uvedlo 8 respondentů (50,0 %) možnost Nevím. 4 respondenti (25,0 %) odpověděli Trestní zákoník, 1 respondent (6,2 %) zvolil Trestní řád a 3 respondenti (18,8 %) uvedli Zákon o advokacii. Ve věkové kategorii 18–25 let odpovědělo 19 respondentů (27,1 %), že neví. 32 respondentů (45,7 %) uvedlo Trestní zákoník, 16 respondentů (22,9 %) zvolilo Trestní řád a 3 respondenti (4,3 %) odpověděli Zákon o advokacii. Ve věkové kategorii 26–35 let odpovědělo 4 respondenti (30,8 %), že neví. 3 respondenti (23,1 %) uvedli Trestní zákoník, 5 respondentů (38,5 %) zvolilo Trestní řád a 1 respondent (7,7 %) odpověděl Zákon o advokacii. Ve věkové kategorii 36–50 let uvedl 1 respondent (5,3 %) možnost Nevím. 1 respondent (5,3 %) odpověděl Trestní zákoník, 16 respondentů (84,2 %) zvolilo Trestní řád a 1 respondent (5,3 %) uvedl Zákon o advokacii. Ve věkové kategorii 51–65 let odpověděl 1 respondent (8,3 %) možnost Nevím. 11 respondentů (91,7 %) zvolilo Trestní řád. Možnosti Trestní zákoník a Zákon o advokacii v této věkové skupině nikdo nevybral.

⁸⁴ Vlastní šetření

Ve skupině Základní vzdělání uvedlo 11 respondentů (47,8 %) možnost Nevím. 8 respondentů (34,8 %) odpovědělo Trestní zákoník, 1 respondent (4,3 %) zvolil Trestní řád a 3 respondenti (13,0 %) uvedli Zákon o advokacii. Ve skupině Střední vzdělání bez maturity odpovědělo 6 respondentů (54,5 %), že neví. 3 respondenti (27,3 %) uvedli Trestní zákoník a 2 respondenti (18,2 %) zvolili Trestní řád. Možnost Zákon o advokacii nebyla v této skupině vybrána. Ve skupině Střední vzdělání s maturitou odpovědělo 13 respondentů (20,3 %), že neví. 24 respondentů (37,5 %) uvedlo Trestní zákoník, 23 respondentů (35,9 %) zvolilo Trestní řád a 4 respondenti (6,2 %) odpověděli Zákon o advokacii. Ve skupině Vyšší odborné vzdělání odpověděl 1 respondent (14,3 %), že neví. 3 respondenti (42,9 %) uvedli Trestní zákoník, 2 respondenti (28,6 %) zvolili Trestní řád a 1 respondent (14,3 %) uvedl Zákon o advokacii. Ve skupině Vysokoškolské vzdělání odpověděli 2 respondenti (8,0 %), že neví. 2 respondenti (8,0 %) uvedli Trestní zákoník a 21 respondentů (84,0 %) zvolilo Trestní řád. Možnost Zákon o advokacii v této vzdělanostní kategorii nikdo nevybral.

Otázka č. 7 - Měl by mít každý obviněný právo na obhájce?

Graf 7 – Právo obviněného na obhájce⁸⁵

Na otázku „Měl by mít každý obviněný právo na obhájce?“ odpovědělo 100 respondentů (76,9 %), že „Ano, vždy“. Možnost „Ano, ale pouze v závažných případech“ zvolilo 22 respondentů (16,9 %). Pouze 8 respondentů (6,2 %) odpovědělo „Ne“.

Ve věkové skupině méně než 18 let odpovědělo 11 respondentů (68,8 %), že „Ano, vždy“, zatímco 4 respondenti (25,0 %) zvolili možnost „Ano, ale pouze v závažných případech“ a 1 respondent (6,2 %) odpověděl „Ne“. Ve věkové skupině 18–25 let odpovědělo 65 respondentů (92,9 %), že „Ano, vždy“, zatímco 4 respondenti (5,7 %) uvedli „Ano, ale pouze v závažných případech“ a 1 respondent (1,4 %) odpověděl „Ne“. Ve věkové skupině 26–35 let uvedlo 7 respondentů (53,8 %) odpověď „Ano, vždy“ a 6 respondentů (46,2 %) odpovědělo „Ano, ale pouze v závažných případech“. Nikdo z této skupiny neodpověděl „Ne“. Ve věkové skupině 36–50 let odpovědělo 11 respondentů (57,9 %), že „Ano, vždy“, možnost „Ano, ale pouze v závažných případech“ zvolili 3 respondenti (15,8 %) a 5 respondentů (26,3 %) odpovědělo „Ne“. Ve věkové skupině 51–65 let odpovědělo 6 respondentů (50,0 %), že „Ano, vždy“, zatímco 5 respondentů (41,7 %) zvolilo možnost „Ano, ale pouze v závažných případech“ a 1 respondent (8,3 %) odpověděl „Ne“.

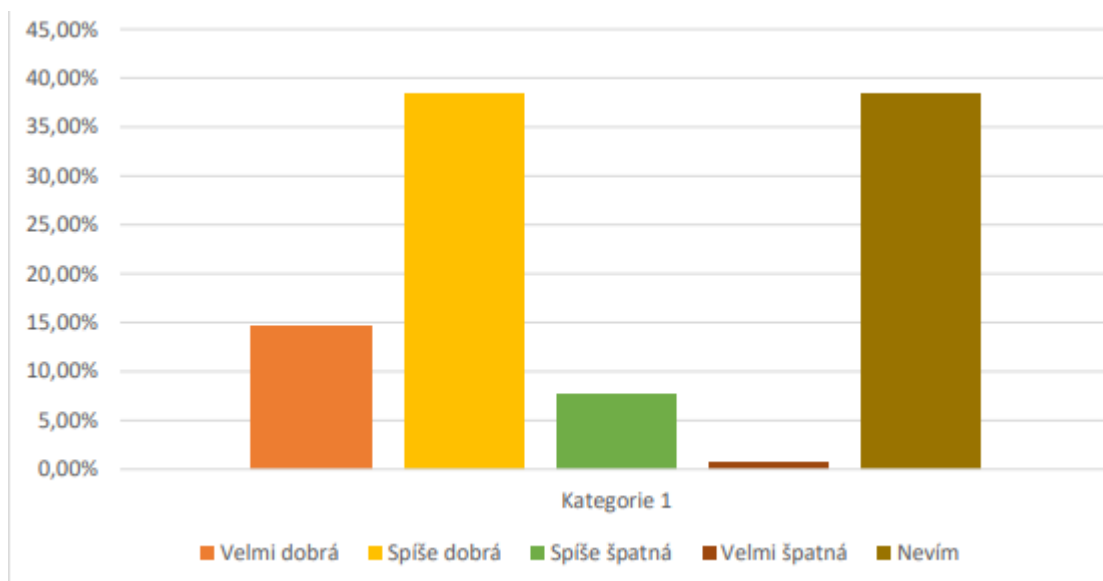
Ve skupině respondentů se základním vzděláním odpovědělo 18 respondentů (78,3 %), že „Ano, vždy“, 4 respondenti (17,4 %) zvolili možnost „Ano, ale pouze

⁸⁵ Vlastní šetření

v závažných případech“ a 1 respondent (4,3 %) odpověděl „Ne“. Mezi respondenty se středním vzděláním bez maturity odpovědělo 8 respondentů (72,7 %), že „Ano, vždy“, zatímco 3 respondenti (27,3 %) uvedli „Ano, ale pouze v závažných případech“. Žádný respondent z této skupiny neodpověděl „Ne“. Respondenti se středním vzděláním s maturitou zvolili možnost „Ano, vždy“ v 54 případech (84,4 %), zatímco 6 respondentů (9,4 %) odpovědělo „Ano, ale pouze v závažných případech“ a 4 respondenti (6,2 %) zvolili možnost „Ne“. Mezi respondenty s vyšším odborným vzděláním odpovědělo 5 respondentů (71,4 %), že „Ano, vždy“, 1 respondent (14,3 %) uvedl „Ne“ a 1 respondent (14,3 %) zvolil možnost „Ano, ale pouze v závažných případech“. U respondentů s vysokoškolským vzděláním uvedlo 15 respondentů (60,0 %) odpověď „Ano, vždy“, možnost „Ano, ale pouze v závažných případech“ zvolilo 8 respondentů (32,0 %) a 2 respondenti (8,0 %) odpověděli „Ne“.

Otázka č. 8 - Jak hodnotíte dostupnost nutné obhajoby v ČR?

Graf 8 – Dostupnost nutné obhajoby⁸⁶

Na otázku „Jak hodnotíte dostupnost nutné obhajoby v ČR?“ odpovědělo 50 respondentů (38,5 %), že je „spíše dobrá“. Stejný počet 50 respondentů (38,5 %) uvedl odpověď „Nevím“. Možnost „Velmi dobrá“ zvolilo 19 respondentů (14,6 %), zatímco 10 respondentů (7,7 %) odpovědělo, že dostupnost nutné obhajoby je „spíše špatná“. Pouze 1 respondent (0,8 %) hodnotil dostupnost jako „velmi špatnou“.

Ve věkové skupině méně než 18 let odpovědělo 8 respondentů (50,0 %), že „Nevím“, zatímco 5 respondentů (31,2 %) hodnotilo dostupnost jako „spíše dobrou“. Možnost „spíše špatná“ zvolili 3 respondenti (18,8 %). Žádný respondent v této skupině neodpověděl „velmi dobrá“ ani „velmi špatná“. Ve věkové skupině 18–25 let uvedlo 32 respondentů (45,7 %) odpověď „Nevím“, zatímco 31 respondentů (44,3 %) označilo dostupnost jako „spíše dobrou“. Možnost „spíše špatná“ zvolili 4 respondenti (5,7 %) a 3 respondenti (4,3 %) označili dostupnost za „velmi dobrou“. Žádný respondent v této skupině neodpověděl „velmi špatná“. Ve věkové skupině 26–35 let odpověděli shodně 4 respondenti (30,8 %), že dostupnost je „spíše dobrá“, „Nevím“ uvedl stejný počet respondentů. Možnost „velmi dobrá“ zvolili také 4 respondenti (30,8 %) a 1 respondent (7,7 %) označil dostupnost za „spíše špatnou“. Žádný respondent z této skupiny neodpověděl „velmi špatná“. Ve věkové skupině 36–50 let odpovědělo 7 respondentů (36,8 %), že dostupnost nutné obhajoby je „velmi dobrá“, zatímco 6 respondentů (31,6%) ji hodnotí jako „spíše dobrou“. Možnost „Nevím“ zvolili 4 respondenti (21,1 %) a 2 respondenti (10,5 %) označili dostupnost za „spíše špatnou“. Žádný respondent v této

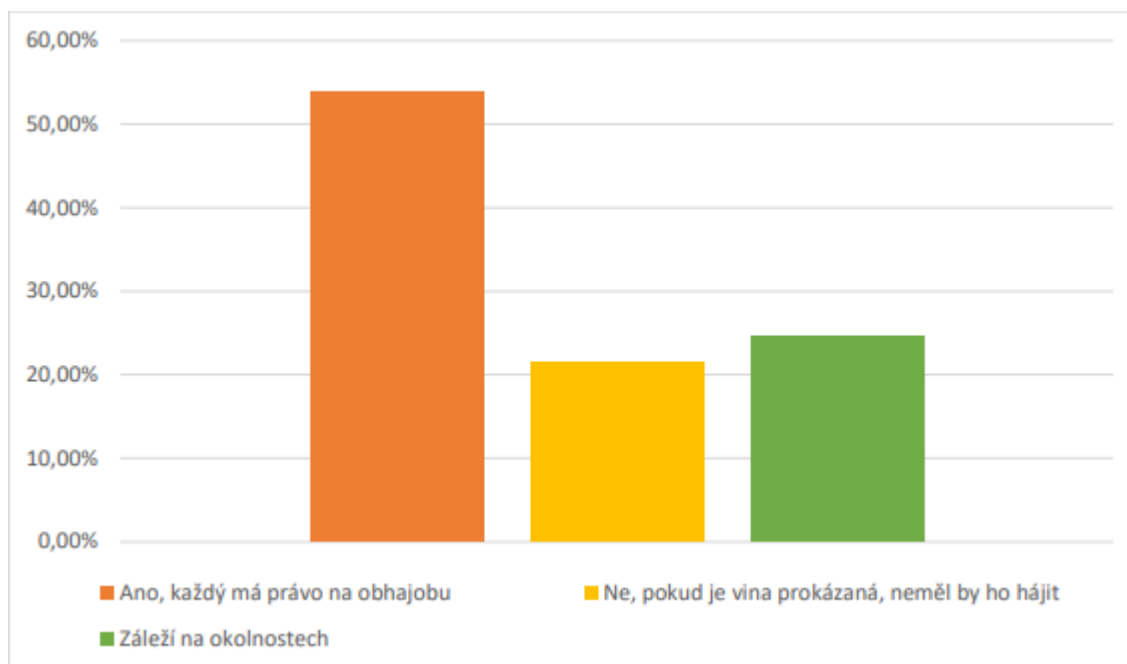
⁸⁶ Vlastní šetření

skupině neodpověděl „velmi špatná“. Ve věkové skupině 51–65 let uvedlo 5 respondentů (41,7 %) odpověď „velmi dobrá“, zatímco 4 respondenti (33,3 %) hodnotili dostupnost jako „spíše dobrou“. Možnost „Nevím“ zvolili 2 respondenti (16,7 %), zatímco 1 respondent (8,3 %) označil dostupnost za „velmi špatnou“. Žádný respondent v této skupině neodpověděl „spíše špatná“.

Mezi respondenty se základním vzděláním uvedlo 12 respondentů (52,2 %) odpověď „Nevím“, zatímco 7 respondentů (30,4 %) hodnotilo dostupnost jako „spíše dobrou“. Možnost „spíše špatná“ zvolili 4 respondenti (17,4 %). Žádný respondent v této skupině neodpověděl „velmi dobrá“ ani „velmi špatná“. Mezi respondenty se středním vzděláním bez maturity uvedlo 2 respondenti (18,2 %) odpověď „Nevím“, zatímco 7 respondentů (63,6 %) označilo dostupnost jako „spíše dobrou“. Možnost „velmi dobrá“ zvolili 2 respondenti (18,2 %). Žádný respondent neodpověděl „spíše špatná“ ani „velmi špatná“. Respondenti se středním vzděláním s maturitou nejčastěji volili odpověď „Nevím“ (30 respondentů, 46,9 %). Možnost „spíše dobrá“ zvolilo 22 respondentů (34,4 %), zatímco 7 respondentů (10,9 %) odpovědělo, že dostupnost je „velmi dobrá“. 5 respondentů (7,8 %) označilo dostupnost za „spíše špatnou“, žádný respondent v této skupině neodpověděl „velmi špatná“. Ve skupině respondentů s vyšším odborným vzděláním odpověděli shodně 2 respondenti (28,6 %), že dostupnost je „spíše dobrá“ a stejný počet označil odpověď „Nevím“. Možnost „velmi dobrá“ zvolili 3 respondenti (42,9 %), žádný respondent neodpověděl „spíše špatná“ ani „velmi špatná“. Mezi respondenty s vysokoškolským vzděláním hodnotilo dostupnost jako „spíše dobrou“ 12 respondentů (48,0 %), zatímco 4 respondenti (16,0 %) uvedli odpověď „Nevím“. Možnost „velmi dobrá“ zvolilo 7 respondentů (28,0 %), 1 respondent (4,0 %) odpověděl „spíše špatná“ a stejný počet respondentů (4,0 %) označil dostupnost za „velmi špatnou“.

Otázka č. 9 - Měl by obhájce hájit klienta i v případě, že ví o jeho vině?

Graf 9 – Obhajoba „vinného“ klienta⁸⁷

Na otázku „Měl by obhájce hájit klienta i v případě, že ví o jeho vině?“ odpovědělo 70 respondentů (53,8 %), že „Ano, každý má právo na obhajobu“. Možnost „Záleží na okolnostech“ zvolilo 32 respondentů (24,6 %). Odpověď „Ne, pokud je vina prokázaná, neměl by ho hájit“ uvedlo 28 respondentů (21,6 %).

Ve věkové skupině méně než 18 let odpovědělo 6 respondentů (37,5 %), že „Ano, každý má právo na obhajobu“, zatímco 5 respondentů (31,2 %) uvedlo „Ne, pokud je vina prokázaná, neměl by ho hájit“ a stejný počet respondentů (5 respondentů, 31,2 %) zvolil odpověď „Záleží na okolnostech“. Ve věkové skupině 18–25 let odpovědělo 35 respondentů (50,0 %), že „Ano, každý má právo na obhajobu“. Možnost „Ne, pokud je vina prokázaná, neměl by ho hájit“ zvolilo 16 respondentů (22,9 %) a 19 respondentů (27,1 %) uvedlo, že „Záleží na okolnostech“. Ve věkové skupině 26–35 let odpovědělo 6 respondentů (46,2 %), že „Ano, každý má právo na obhajobu“. Možnost „Ne, pokud je vina prokázaná, neměl by ho hájit“ zvolili 4 respondenti (30,8 %) a 3 respondenti (23,1 %) uvedli, že „Záleží na okolnostech“. Ve věkové skupině 36–50 let odpovědělo 14 respondentů (73,7 %), že „Ano, každý má právo na obhajobu“. Možnost „Ne, pokud je vina prokázaná, neměl by ho hájit“ zvolili 3 respondenti (15,8 %) a 2 respondenti (10,5 %) uvedli, že „Záleží na okolnostech“. Ve věkové skupině 51–65 let odpovědělo 9 respondentů (75,0 %), že „Ano, každý má právo na obhajobu“, zatímco 3 respondenti

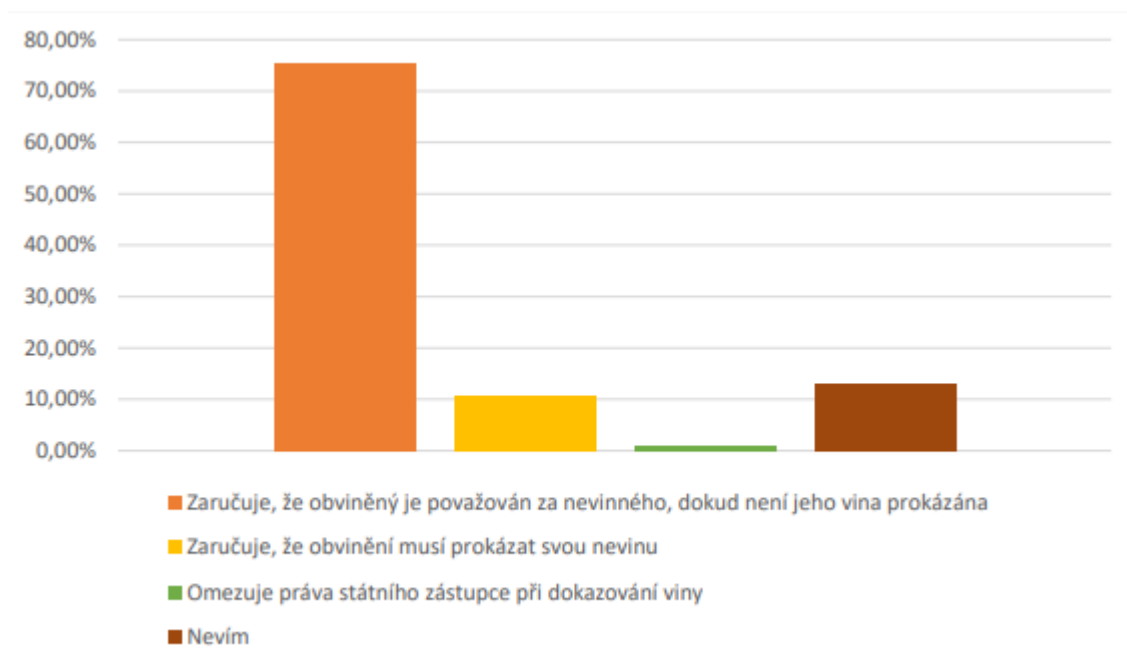
⁸⁷ Vlastní šetření

(25,0 %) uvedli, že „Záleží na okolnostech“. Žádný respondent v této skupině neodpověděl „Ne, pokud je vina prokázána, neměl by ho hájit“.

Mezi respondenty se základním vzděláním odpovědělo 10 respondentů (43,5 %), že „Ano, každý má právo na obhajobu“, zatímco 5 respondentů (21,7 %) uvedlo „Ne, pokud je vina prokázána, neměl by ho hájit“ a 8 respondentů (34,8 %) zvolilo odpověď „Záleží na okolnostech“. Mezi respondenty se středním vzděláním bez maturity odpovědělo 8 respondentů (72,7 %), že „Ano, každý má právo na obhajobu“, zatímco 2 respondenti (18,2 %) uvedli „Ne, pokud je vina prokázána, neměl by ho hájit“ a 1 respondent (9,1 %) zvolil odpověď „Záleží na okolnostech“. Mezi respondenty se středním vzděláním s maturitou odpovědělo 28 respondentů (43,8 %), že „Ano, každý má právo na obhajobu“, zatímco 18 respondentů (28,1 %) zvolilo odpověď „Ne, pokud je vina prokázána, neměl by ho hájit“ a stejný počet respondentů (18 respondentů, 28,1 %) uvedlo „Záleží na okolnostech“. Ve skupině respondentů s vyšším odborným vzděláním odpovědělo 7 respondentů (100,0 %), že „Ano, každý má právo na obhajobu“. Žádný respondent v této skupině neodpověděl „Ne, pokud je vina prokázána, neměl by ho hájit“ ani „Záleží na okolnostech“. Mezi respondenty s vysokoškolským vzděláním odpovědělo 17 respondentů (68,0 %), že „Ano, každý má právo na obhajobu“, zatímco 3 respondenti (12,0 %) uvedli „Ne, pokud je vina prokázána, neměl by ho hájit“ a 5 respondentů (20,0 %) zvolilo odpověď „Záleží na okolnostech“.

Otázka č. 10 - Jakým způsobem presumpce nevinny ovlivňuje trestní řízení?

Graf 10 – Presumpce nevinny⁸⁸

Na otázku „Jakým způsobem presumpce nevinny ovlivňuje trestní řízení?“ odpovědělo 98 respondentů (75,4 %), že „Zaručuje, že obviněný je považován za nevinného, dokud není jeho vina prokázána“. Možnost „Nevím“ zvolilo 17 respondentů (13,1 %). Odpověď „Zaručuje, že obviněný musí prokázat svou nevinu“ uvedlo 14 respondentů (10,8 %). Pouze 1 respondent (0,8 %) zvolil možnost „Omezuje práva státního zástupce při dokazování viny“.

Ve věkové skupině méně než 18 let odpovědělo 8 respondentů (50,0 %), že „Zaručuje, že obviněný je považován za nevinného, dokud není jeho vina prokázána“. Možnost „Nevím“ zvolilo 6 respondentů (37,5 %) a 2 respondenti (12,5 %) uvedli „Zaručuje, že obviněný musí prokázat svou nevinu“. Žádný respondent v této skupině neodpověděl „Omezuje práva státního zástupce při dokazování viny“. Ve věkové skupině 18–25 let odpovědělo 50 respondentů (71,4 %), že „Zaručuje, že obviněný je považován za nevinného, dokud není jeho vina prokázána“. Možnost „Nevím“ zvolilo 10 respondentů (14,3 %), zatímco stejný počet respondentů (10 respondentů, 14,3 %) uvedlo „Zaručuje, že obviněný musí prokázat svou nevinu“. Žádný respondent v této skupině neodpověděl „Omezuje práva státního zástupce při dokazování viny“. Ve věkové skupině 26–35 let odpovědělo 12 respondentů (92,3 %), že „Zaručuje, že obviněný je považován za nevinného, dokud není jeho vina prokázána“. Možnost „Zaručuje, že obviněný musí prokázat svou nevinu“ zvolil 1 respondent (7,7 %). Žádný respondent

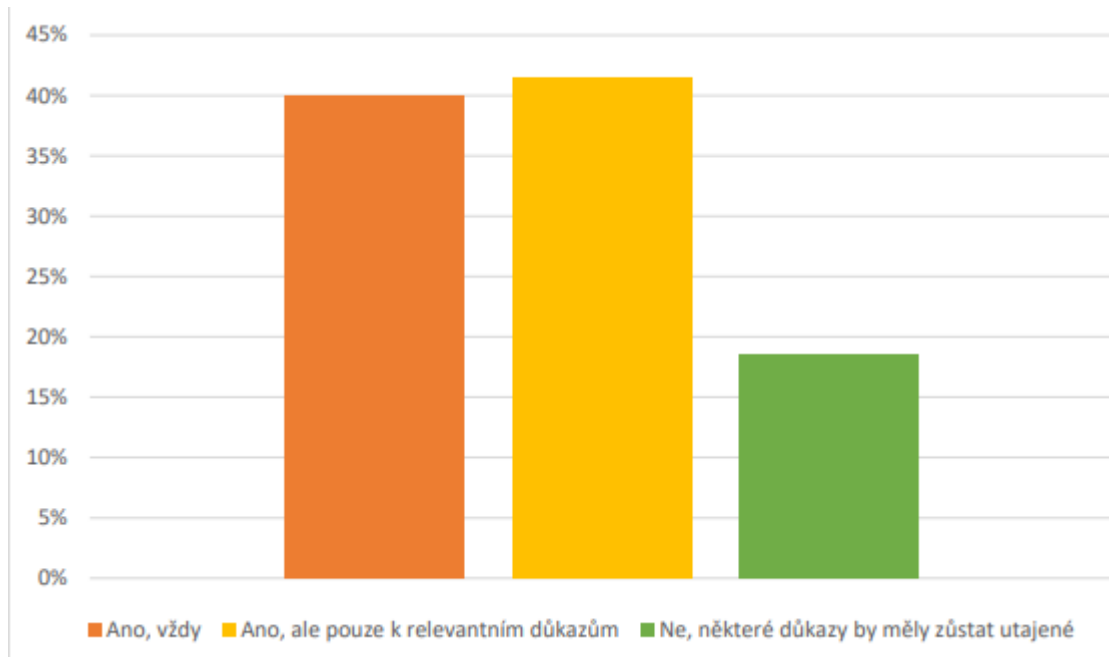
⁸⁸ Vlastní šetření

v této skupině neodpověděl „Nevím“ ani „Omezuje práva státního zástupce při dokazování viny“. Ve věkové skupině 36–50 let odpovědělo 17 respondentů (89,5 %), že „Zaručuje, že obviněný je považován za nevinného, dokud není jeho vina prokázána“. Možnost „Zaručuje, že obviněný musí prokázat svou nevinu“ zvolil 1 respondent (5,3 %) a 1 respondent (5,3 %) uvedl odpověď „Omezuje práva státního zástupce při dokazování viny“. Žádný respondent v této skupině neodpověděl „Nevím“. Ve věkové skupině 51–65 let odpovědělo 11 respondentů (91,7 %), že „Zaručuje, že obviněný je považován za nevinného, dokud není jeho vina prokázána“. Možnost „Nevím“ zvolil 1 respondent (8,3 %). Žádný respondent v této skupině neodpověděl „Zaručuje, že obviněný musí prokázat svou nevinu“ ani „Omezuje práva státního zástupce při dokazování viny“.

Mezi respondenty se základním vzděláním odpovědělo 12 respondentů (52,2 %), že „Zaručuje, že obviněný je považován za nevinného, dokud není jeho vina prokázána“. Možnost „Nevím“ zvolilo 8 respondentů (34,8 %), zatímco 3 respondenti (13,0 %) uvedli „Zaručuje, že obviněný musí prokázat svou nevinu“. Žádný respondent v této skupině neodpověděl „Omezuje práva státního zástupce při dokazování viny“. Mezi respondenty se středním vzděláním bez maturity odpovědělo 7 respondentů (63,6 %), že „Zaručuje, že obviněný je považován za nevinného, dokud není jeho vina prokázána“. Možnost „Nevím“ zvolil 1 respondent (9,1 %), zatímco 3 respondenti (27,3 %) uvedli „Zaručuje, že obviněný musí prokázat svou nevinu“. Žádný respondent v této skupině neodpověděl „Omezuje práva státního zástupce při dokazování viny“. Mezi respondenty se středním vzděláním s maturitou odpovědělo 49 respondentů (76,6 %), že „Zaručuje, že obviněný je považován za nevinného, dokud není jeho vina prokázána“. Možnost „Nevím“ zvolilo 7 respondentů (10,9 %), zatímco 8 respondentů (12,5 %) uvedlo „Zaručuje, že obviněný musí prokázat svou nevinu“. Žádný respondent v této skupině neodpověděl „Omezuje práva státního zástupce při dokazování viny“. Mezi respondenty s vyšším odborným vzděláním odpovědělo 6 respondentů (85,7 %), že „Zaručuje, že obviněný je považován za nevinného, dokud není jeho vina prokázána“, zatímco 1 respondent (14,3 %) uvedl odpověď „Omezuje práva státního zástupce při dokazování viny“. Žádný respondent v této skupině neodpověděl „Nevím“ ani „Zaručuje, že obviněný musí prokázat svou nevinu“. Mezi respondenty s vysokoškolským vzděláním odpovědělo 24 respondentů (96,0 %), že „Zaručuje, že obviněný je považován za nevinného, dokud není jeho vina prokázána“. Možnost „Nevím“ zvolil 1 respondent (4,0 %). Žádný respondent v této skupině neodpověděl „Zaručuje, že obviněný musí prokázat svou nevinu“ ani „Omezuje práva státního zástupce při dokazování viny“.

Otázka č.11 - Měl by obhájce mít neomezený přístup ke všem důkazům shromážděným policií?

Graf 11 – Přístup obhájce ke všem důkazům shromážděným policií⁸⁹

Na otázku „Měl by obhájce mít neomezený přístup ke všem důkazům shromážděným policií?“ odpovědělo 54 respondentů (41,5 %), že „Ano, ale pouze k relevantním důkazům“. Možnost „Ano, vždy“ zvolilo 52 respondentů (40,0 %). Odpověď „Ne, některé důkazy by měly zůstat utajené“ uvedlo 24 respondentů (18,5 %).

Ve věkové skupině méně než 18 let odpovědělo 9 respondentů (56,2 %), že „Ano, ale pouze k relevantním důkazům“, zatímco 4 respondenti (25,0 %) zvolili možnost „Ano, vždy“ a 3 respondenti (18,8 %) uvedli, že „Ne, některé důkazy by měly zůstat utajené“. Ve věkové skupině 18–25 let odpovědělo 32 respondentů (45,7 %), že „Ano, ale pouze k relevantním důkazům“, zatímco 28 respondentů (40,0 %) zvolilo možnost „Ano, vždy“ a 10 respondentů (14,3 %) uvedlo, že „Ne, některé důkazy by měly zůstat utajené“. Ve věkové skupině 26–35 let odpovědělo 7 respondentů (53,8 %), že „Ano, ale pouze k relevantním důkazům“, zatímco 5 respondentů (38,5 %) zvolilo možnost „Ano, vždy“ a 1 respondent (7,7 %) uvedl, že „Ne, některé důkazy by měly zůstat utajené“. Ve věkové skupině 36–50 let odpovědělo 3 respondenti (15,8 %), že „Ano, ale pouze k relevantním důkazům“, zatímco 10 respondentů (52,6 %) zvolilo možnost „Ano, vždy“ a 6 respondentů (31,6 %) uvedlo, že „Ne, některé důkazy by měly zůstat utajené“. Ve věkové skupině 51–65 let odpovědělo 3 respondenti (25,0 %), že „Ano, ale pouze

⁸⁹ Vlastní šetření

k relevantním důkazům“, zatímco 5 respondentů (41,7 %) zvolilo možnost „Ano, vždy“ a 4 respondenti (33,3 %) uvedli, že „Ne, některé důkazy by měly zůstat utajené“.

Mezi respondenty se základním vzděláním odpovědělo 10 respondentů (43,5 %), že „Ano, ale pouze k relevantním důkazům“, zatímco 9 respondentů (39,1 %) zvolilo možnost „Ano, vždy“ a 4 respondenti (17,4 %) uvedli, že „Ne, některé důkazy by měly zůstat utajené“. Mezi respondenty se středním vzděláním bez maturity odpovědělo 6 respondentů (54,5 %), že „Ano, ale pouze k relevantním důkazům“, zatímco 3 respondenti (27,3 %) zvolili možnost „Ano, vždy“ a 2 respondenti (18,2 %) uvedli, že „Ne, některé důkazy by měly zůstat utajené“. Mezi respondenty se středním vzděláním s maturitou odpovědělo 27 respondentů (42,2 %), že „Ano, ale pouze k relevantním důkazům“, zatímco 24 respondentů (37,5 %) zvolilo možnost „Ano, vždy“ a 13 respondentů (20,3 %) uvedlo, že „Ne, některé důkazy by měly zůstat utajené“. Mezi respondenty s vyšším odborným vzděláním odpověděli shodně 3 respondenti (42,9 %), že „Ano, ale pouze k relevantním důkazům“ a stejný počet respondentů zvolil možnost „Ano, vždy“. Možnost „Ne, některé důkazy by měly zůstat utajené“ uvedl 1 respondent (14,3 %). Mezi respondenty s vysokoškolským vzděláním odpovědělo 8 respondentů (32,0 %), že „Ano, ale pouze k relevantním důkazům“, zatímco 13 respondentů (52,0 %) zvolilo možnost „Ano, vždy“ a 4 respondenti (16,0 %) uvedli, že „Ne, některé důkazy by měly zůstat utajené“.

7.3 Návrhy de lege ferenda a doporučení pro praxi

Na základě teoretické analýzy platné právní úpravy a vyhodnocení poznatků získaných z realizovaného kvalitativního průzkumu mezi advokáty lze konstatovat, že systém obhajoby ex offio vykazuje v aplikační praxi řadu nedostatků. Tyto dysfunkce mají negativní dopad nejen na samotné obhájce, ale ve svém důsledku ohrožují i kvalitu a efektivitu ústavně zaručeného práva na obhajobu. Z tohoto důvodu jsou v této kapitole formulovány konkrétní návrhy na změnu právní úpravy a doporučení pro aplikační praxi.

7.3.1 Návrhy v oblasti odměňování a financování obhajoby

Z průzkumného šetření jednoznačně vyplynulo, že největší zátěží pro výkon obhajoby z moci úřední je zastaralý a demotivující systém odměňování. Pro zlepšení tohoto stavu jsou navrhovány následující legislativní změny.

Základním návrhem *de lege ferenda* je bezodkladná a systémová novelizace vyhlášky Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb. Sazby mimosmluvních odměn pro ustanovené obhájce by měly být plošně valorizovány tak, aby reflektovaly míru inflace a reálný nárůst režijních nákladů advokátních kanceláří za posledních dvacet let. Dále je navrhováno zavedení automatického valorizačního mechanismu, který by sazby pravidelně upravoval podle objektivních ekonomických ukazatelů, čímž by se předešlo současnému stavu dlouhodobého zamrznutí odměn.

Další nezbytnou změnou je zavedení průběžného proplácení úkonů právní služby. Současná praxe, kdy je odměna a hotové výdaje advokátovi proplacena státem až po pravomocném skončení věci, představuje pro mnohé obhájce neúnosnou finanční zátěž. Navrhuje se proto úprava § 151 zákona č. 141/1961 Sb., trestní řád, která by zavedla nárok ustanoveného obhájce na automatické průběžné proplácení prokazatelně provedených úkonů po skončení ucelených fází trestního řízení.

V neposlední řadě je nutné zaměřit se na sjednocení výkladu „účelnosti“ úkonů. V rámci aplikační praxe je nezbytné, aby Ministerstvo spravedlnosti ve spolupráci s Nejvyšším soudem sjednotilo rozhodovací praxi soudů nižších stupňů při posuzování tzv. neúčelných úkonů. Úkony, jako jsou porady s klientem ve vazební věznici, nesmí být soudy plošně a bez pádného odůvodnění kráceny, neboť tím dochází k přímému zásahu do strategie obhajoby a k demotivaci obhájce od aktivního přístupu ke klientovi.

7.3.2 Návrhy v oblasti ustanovování obhájců

Stávající mechanismus ustanovování obhájců prostřednictvím elektronického abecedního pořadníku sice odstranil netransparentnost, avšak přinesl nové problémy v podobě absence specializace a přetěžování advokátů. K řešení tohoto problému se navrhuje zavedení specializovaných pořadníků. To by v praxi znamenalo upravit trestní řád a příslušné stavovské předpisy tak, aby elektronický generátor pro ustanovování advokátů umožňoval kategorizaci podle právních specializací. Advokát by měl mít možnost při zápisu do seznamu ex offio obhájců dobrovolně uvést preferované oblasti trestního práva. Soudy by následně v typově složitých kauzách generovaly obhájce prioritně z těchto specializovaných podskupin, což by vedlo k radikálnímu zvýšení odborné kvality obhajoby.

Na tuto problematiku úzce navazuje potřeba zajistit kapacitní flexibilitu v pořadníku. Navrhuje se zavedení softwarové funkce „dočasného pozastavení dostupnosti“ v systému pro přidělování případů. Pokud je advokát v daném období extrémně vytížen, měl by mít možnost svou účast v generátoru na předem omezenou dobu (např. 14 dnů) pozastavit, aniž by k tomu musel složitě dokládat zákonné důvody pro zproštění u každého jednotlivého případu. Tím by se efektivně eliminoval fenomén pasivní a nekvalitní obhajoby pramenící z pouhého časového přetížení.

7.3.3 Doporučení pro Českou advokátní komoru

Kvalita obhajoby není určována pouze zákonným rámcem, ale i osobním a psychologickým přístupem obhájce. Česká advokátní komora by měla v rámci dalšího vzdělávání advokátů a advokátních koncipientů posílit nabídku seminářů zaměřených na psychologii práce s klienty z okraje společnosti a na efektivní komunikační strategie. Cílená edukace v oblasti odbourávání apriorní nedůvěry a motivace apatických klientů ke spolupráci představuje klíčový nástroj pro potlačení výskytu pasivní obhajoby z moci úřední.

Jak objektivně prokázalo dotazníkové šetření vyhodnocené v podkapitole 7.2, právní gramotnost veřejnosti v oblasti trestního práva a role obhájce je na kriticky nízké úrovni. Veřejnost často nechápe institut nutné obhajoby ani presumpce nevinoty. Z tohoto důvodu je hlavním doporučením pro aplikační praxi iniciace rozsáhlé osvětové kampaně ze strany České advokátní komory, případně Ministerstva spravedlnosti. Tato kampaň by měla být cílena na širokou veřejnost a měla by srozumitelnou formou vysvětlovat nezastupitelnou

a nezávislou roli obhájce v trestním řízení. Edukace potenciálních klientů ex offio představuje klíčový preventivní nástroj, jak do budoucna odbourat apriorní nedůvěru, se kterou se ustanovení advokáti denně potýkají, a jak celkově zefektivnit proces obhajoby.

Závěr

Hlavním cílem práce bylo zhodnotit výkon této formy obhajoby, identifikovat stěžejní problémy spojené s jejím zajištěním a posoudit, do jaké míry současná právní úprava a organizační nastavení umožňují efektivní naplnění práva obviněného na obhajobu. Na základě provedeného průzkumu a formulovaných návrhů lze konstatovat, že stanovený cíl práce byl v plném rozsahu splněn.

V rámci teoretické části byl vymezen nezbytný legislativní rámec a mezinárodní standardy práva na spravedlivý proces. Pozornost byla věnována specifickým nutným obhajoby, procesnímu postavení obhájce, jeho právům, povinnostem a přísným etickým pravidlům, kterými je vázán. Dále byl rozebrán mechanismus odměňování ustanovených obhájců prostřednictvím advokátního tarifu, jenž se následně ukázal jako jeden z nejkritičtějších bodů celého systému.

Praktická část práce byla postavena na kvalitativním průzkumném šetření, které bylo realizováno formou polostrukturovaných rozhovorů se čtyřmi advokáty. Z analýzy jejich výpovědí vyplynulo, že ačkoliv právo na obhajobu formálně funguje, v praxi naráží na závažné systémové bariéry. Největším problémem je hluboce demotivující a zastaralý systém odměňování, který neodpovídá reálným nákladům advokátních kanceláří, a praxe soudů, které často krátí vyúčtování za odvedenou práci. Dalším identifikovaným úskalím je absence specializace v rámci abecedního pořadníku pro ustanovování obhájců, což může v typově složitých kauzách snižovat odbornou úroveň obhajoby. Z psychologického hlediska pak advokáti nejvíce bojují s apriorní nedůvěrou a apatií ze strany klientů, kteří v ustanoveném obhájci často mylně vidí prodlouženou ruku státního aparátu.

Tato tvrzení z praxe byla následně objektivně potvrzena doplňkovým dotazníkovým šetřením mezi laickou veřejností. Kvantitativní průzkum jasně prokázal nízkou úroveň právní gramotnosti občanů v oblasti obhajoby trestního řízení.

Na základě těchto zjištění byly v závěru práce formulovány konkrétní návrhy a doporučení pro praxi. Mezi stěžejní návrhy patří plošná valorizace advokátního tarifu, zavedení průběžného proplácení úkonů právní služby a úprava elektronického generátoru tak, aby zohledňoval specializaci a momentální kapacitu advokátů. K řešení nízkého právního povědomí veřejnosti bylo doporučeno iniciování plošné osvětové kampaně ze strany České advokátní komory.

Závěrem lze shrnout, že obhajoba z moci úřední představuje nezastupitelný institut demokratického právního státu. Aby však nešlo pouze o formální naplnění litery

zákona, ale o skutečně efektivní ochranu základních práv těch nejzranitelnějších osob, je nezbytné systém průběžně modernizovat a advokátům k jejich práci zajistit odpovídající a důstojné podmínky.

Seznam použitých zdrojů

Literární zdroje

1. BRUCKNEROVÁ, Eva. *Trestní právo hmotné a procesní*. Brno: Masarykova univerzita, 2022. ISBN 978-80-280-0067-7. 230 s.
2. FENYK, Jaroslav, Dagmar CÍSAŘOVÁ a Tomáš GRIVNA. *Trestní právo procesní*. 6. aktualizované vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-750-8. 928 s.
3. FUCHSOVÁ, Dita a Daniela KOVÁŘOVÁ. *Komunikace s klientem jako hra... i ta má svá pravidla: jak (ne)dělat advokacii*. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-439-5. 74 s.
4. HRADIL, Petr. *Právo pro střední a vyšší odborné školy: podle právního stavu k 1.1.2024*. Valašské Klobouky: JUDr. Petr Hradil, 2024. ISBN 978-80-11-05443-4. 438 s.
5. CHMELÍK, Jan. *Trestní řízení*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2014. ISBN 978-80-7380-488-6. 510 s.
6. JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo procesní*. 6. aktualizované vyd. Praha: Leges, 2021. ISBN 978-80-7502-550-0. 944 s.
7. JELÍNEK, Jiří. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 9. aktualizované vyd. Praha: Leges, 2022. ISBN 978-80-7502-637-8. 1424 s.
8. KMEC, Jiří. *Evropská úmluva o lidských právech: komentář*. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2025. ISBN 978-80-7699-033-3. 1864 s.
9. KOVÁŘOVÁ, Daniela. *Zákon o advokacii a stavovské předpisy: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2017. ISBN 978-80-7552-631-1. 992 s.
10. NOVOTNÝ, František. *Trestní právo procesní*. 2. aktualizované vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2017. ISBN 978-80-7380-677-4. 446 s.
11. PELIKÁN, Martin. *Shrnutí předpisů o advokacii*. 2. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2022. ISBN 978-80-7676-256-5. 184 s.
12. SIVÁK, Jakub. *Efektivní obhajoba*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2024. ISBN 978-80-7676-901-4. 124 s.
13. SVEJKOVSKÝ, Jaroslav, Alena MACKOVÁ a Martin VYCHOPEŇ. *Advokátní právo*. Praha: C.H. Beck, 2017. ISBN 978-80-7400-659-3. 360 s.
14. ŠÁMAL, Pavel. *Trestní řád: komentář*. 7. dopl. a přeprac. vyd. Praha: C.H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-465-0. 1898 s.

15. ŠČERBA, Filip. *Dohoda o vině a trestu a další prostředky racionalizace trestní justice*. Praha: Leges, 2012. ISBN 978-80-87576-30-4. 128 s.
16. VANTUCH, Pavel. *Trestní právo*. 2. dopl. a přeprac. vyd. Brno: Rašínova vysoká škola, 2010. ISBN 978-80-87001-17-2. 421 s.
17. VANTUCH, Pavel. *Trestní řízení z pohledu obhajoby*. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2019. ISBN 978-80-7400-750-7. 1280 s.
18. ŽATECKÁ, Eva a Milana HRUŠÁKOVÁ. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-848-2. 293 s.

Elektronické zdroje

1. Sdělení č. 209/1992 Sb., o Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod ve znění protokolů č. 3, 5 a 8. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2026-3-2]. ISSN 2336-517X.
Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/1/39918/1/2>
2. Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád). In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2026-2-5]. ISSN 2336-517X.
Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/1/30139/1/2>.
3. Zákon č. 85/1996 Sb., o advokacii. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2026-3-2]. ISSN 2336-517X.
Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/1/44102/1/2>
4. Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže). In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2026-2-15]. ISSN 2336-517X.
Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/1/55745/1>
5. Vyhláška č. 120/1976 Sb., o Mezinárodním paktu o občanských a politických právech a Mezinárodním paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech. In [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2026-1-18]. ISSN 2336-517X. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/1/33345/1/2>
6. ČESKÁ ADVOKÁTNÍ KOMORA. *Historie advokacie* [online]. Praha: Česká advokátní komora [cit. 2026-03-15]. Dostupné z: <https://www.cak.cz/pro-verejnost-detail>
7. ADVOKÁTNÍ DENÍK. *ÚS k přiznání odměny za nahlédnutí do spisu v průběhu vyšetřování* [online]. Advokátní deník, 3. 3. 2022 [cit. 2026-03-10]. Dostupné z:

<https://advokatnidenik.cz/2022/03/03/us-k-priznani-odmeny-za-nahlednuti-do-spisu-v-prubehu-vysetrovani/>

8. VÁVRA, L. *O obhájci z pořadníku* [online]. Právní prostor, 26. 7. 2015 [cit. 2026-03-15]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/o-obhajci-z-poradniku>

Ostatní zdroje

Rozhovor anonymní Advokát A (délka praxe 15 let)

Rozhovor anonymní Advokát B (délka praxe 4 roky)

Rozhovor anonymní Advokát C (délka praxe 10 let, specialista na trestní právo)

Rozhovor anonymní Advokát D (délka praxe 21 let, převážně civilní právo)

Seznam zkratek

ČAK - Česká advokátní komora

OČTŘ – Orgány činné v trestním řízení

Seznam tabulek a grafů

Graf 1 – Věk respondentů

Graf 2 – Vzdělání respondentů

Graf 3 – Role obhájce v trestním řízení

Graf 4 – Kdo může být obhájcem v trestním řízení

Graf 5 – Nutná obhajoba

Graf 6 – Právní úprava nutné obhajoby

Graf 7 – Právo obviněného na obhájce

Graf 8 – Dostupnost nutné obhajoby

Graf 9 – Obhajoba „vinného“ klienta

Graf 10 – Presumpce nevinny

Graf 11 – Přístup obhájce ke všem důkazům shromážděným policií

Seznam příloh

Příloha I – Rozhovor Advokát A (délka praxe 15 let)

Příloha II – Rozhovor Advokát B (délka praxe 4 roky)

Příloha III – Rozhovor Advokát C (délka praxe 10 let, specialista na trestní právo)

Příloha IV – Rozhovor Advokát D (délka praxe 21 let, převážně civilní právo)

Příloha V. – Dotazník

Příloha VI. – Online odkaz na dotazník

Přílohy

Příloha I – Rozhovor Advokát A (délka praxe 15 let)

Jaká je vaše osobní motivace pro výkon obhajoby ex offa? Přece jen, s vaší praxí už byste to asi dělat nemusel...

„No, upřímně, jsem tam zapsaný už spíš ze setrvačnosti a z nějakého pocitu stavovské povinnosti. Z ekonomického hlediska to nedává vůbec žádný smysl, je to pro zavedenou kancelář spíš taková charita pro stát. Ale abych jen nenadával, trestní právo mě prostě baví a ex offa případy jsou často zajímavé z hlediska skutkové podstaty. Člověk se dostane k věcem, se kterými by k němu ten běžný smluvní klient, dejme tomu z korporátu, nikdy nepřišel.“

Když zmiňujete ekonomickou stránku, jak hodnotíte to finanční ohodnocení a systém proplácení úkonů?

„To je absolutní tragédie. Odměna podle advokátního tarifu zamrzla někde v devadesátých letech a dnes už vůbec nepokrývá režijní náklady kanceláře. Nejde jen o tu samotnou částku, ale o praxi soudů. My to odpracujeme, a soudy nám pak při závěrečném vyúčtování zcela nelogicky krátí položky.“

Můžete uvést nějaký konkrétní příklad z praxe, co vám soud vyškrtl?

„Jasně, naprostá klasika jsou porady s klientem ve vazbě. Vy tam jedete, strávíte tam hodinu, a soudce vám do usnesení napíše, že ta třetí porada byla "neuúčelná" a proplatí vám jen dvě. To je přece absurdní, jak on od stolu ví, kolik času já potřebuju na přípravu obhajoby se svým klientem?“

A co komunikace se samotným klientem, kterého vám soud ustanoví?

„Tam narazíte na zeď apriorní nedůvěry. Ten člověk si mě nevybral, ví, že mě platí stát, takže si automaticky myslí, že kopu za policii a za prokurátora. První porada ve vazbě je vždycky jen o tom, že mu hrozně složitě vysvětluji institut mlčenlivosti. Než mi vůbec začne trochu věřit, stojí to obrovské penzum energie.“

Jak hodnotíte spolupráci s orgány činnými v trestním řízení?

„Vztahy jsou formálně korektní, to ano. Ale speciálně u policie je občas strašně cítit tlak na to, abychom případ zbytečně „neprotahovali“. Někdy vám dají dost jasně najevo, že vaše účast u výslechu svědků je jen formální zdržování a ať už to hlavně mají uzavřené.“

Kdybyste měl kouzelný proutek, jakou změnu byste v systému ex offa zavedl?

„Okamžitou valorizaci tarifu, to je bez debat. A hned potom možnost profilace. Já dělám primárně hospodářskou kriminalitu, ale ex offa generátor mi klidně "vyplivne" drobnou krádež v supermarketu. Kdyby byly specializované seznamy, pomohlo by to hlavně kvalitě obhajoby.“

Příloha II – Rozhovor Advokát B (délka praxe 4 roky)

Jaká je vaše motivace brát případy ex offa?

„Pro mě jako pro mladého advokáta, který má čerstvě založenou vlastní kancelář, je to výborný zdroj praxe a referencí. A i když je ta tabulková odměna nízká, pro začínající kancelář to znamená alespoň nějaký zaručený objem práce, než si vybudujete silnou smluvní klientelu.“

Jak vnímáte systém odměňování ustanovených obhájců?

„Nízké částky bych ještě skoušel, ale nejhorší je to, jak dlouho se čeká na peníze. Odměna je splatná až po pravomocném skončení věci. U složitějších případů pracujete na věci dva roky, platíte cestovné, benzín, čas... a stát vám to proplatí až na úplném konci. Sloužíme státu jako bezúročná banka.“

Dělá vám problémy komunikace s těmito klienty?

„Velké. Hlavně jejich nezodpovědnost. Prostě nereagují na obsílky, neberou mi telefon, stěhují se bez udání adresy.“

Co s tím jako advokát v tu chvíli děláte, abyste se kryl?

„Posílám jim doporučené dopisy s dodejkou na poslední známou adresu a píšu e-maily. Dělám si papírovou stopu, že jsem se snažil. Ale když klient nepřijde, já ho k soudu násilím nedovleču.“

Jak probíhá spolupráce s policií a soudy?

„Profesionálně. Je to ale logisticky náročné. Ex offa znamená, že vám v sobotu ve dvě ráno zavolají z obvodního oddělení, že mají zadrženého u výslechu, a vy musíte vstát a jet.“

Vaše navrhovaná změna systému?

„Automatické průběžné proplácení odměn. Třeba po skončení přípravného řízení vyplatit polovinu, zbytek po soudu.“

Příloha III – Rozhovor Advokát C (délka praxe 10 let, specialista na trestní právo)

Proč jste zapsána v seznamu pro obhajobu ex offo?

„Já se trestnímu právu věnuji celou svou kariéru. Vnímám to zkrátka jako poslání a obhajobu ex offo beru jako úplný základ spravedlivého procesu. Ti lidé pocházejí často ze strašných sociálních poměrů, právu absolutně nerozumí a bez kvalitního obhájce by je ten policejní a soudní aparát naprosto semlel.“

Narážíte při své práci na limity advokátního tarifu?

„Ano, neustále. Ten rozdíl mezi hodinovou sazbou smluvního klienta a tím, co dostanu od státu za ex offo, je propastný. Navíc je to často ponižující. Musíte u soudu obhajovat každou cestu a každý úkon, jako byste chtěl ze státního rozpočtu něco ukrást.“

Komunikace s takovými klienty musí být psychicky náročná...

„Velmi. Často si připadám víc jako sociální pracovnice nebo psycholog než jako právnička. Setkávám se s obrovskou apatií.“

Projevuje se ta apatie nějak konkrétně na strategii obhajoby?

„Bohužel ano. Oni často úplně rezignují. Jsou pod tlakem, bojí se, a nezřídka se chtějí přiznat k něčemu, co prokazatelně neudělali, jen proto, aby to "měli co nejrychleji za sebou" a šli do výkonu trestu, kde to znají. Je hrozně těžké je přesvědčit, ať to nevzdávají a bojují.“

Respektují orgány činné v trestním řízení vaši roli?

„U mě ano, ale je to tím, že mě v obvodu už dobře znají a vědí, že u mě "pasivní obhajoba" neprojde. Když advokát dělá svou práci poctivě, policie i soudci ho nakonec respektují.“

Co by podle vás zvýšilo kvalitu této služby?

„Systém by měl brát ohled na momentální kapacitu advokáta. Abecední pořadník je fajn proti korupci, ale občas mi generátor přidělí dvě obrovské vazební věci během pár dnů. Odmítnout to můžete jen velmi těžko a kvalita vaší práce tím nutně utrpí, protože se nedokážete rozdvojit.“

Příloha IV – Rozhovor Advokát D (délka praxe 21 let, převážně civilní právo)

Děláte převážně civilní agendu. Proč si stále držíte i obhajoby z moci úřední?

„Nechce se mi z něj vyškrtávat. Patří to k naší profesi.“

Jak z vašeho pohledu funguje odměňování těmito tarifními částkami?

„Je to k smíchu. Celé ex offo fakticky dotuju ze své civilní agendy. Dělán to spíš pro dobrý pocit, peníze v tom nehledejte.“

Když k vám přijde takový klient přidělený soudem, jak s ním vycházíte?

„Bývají to lidé s velmi nízkým vzděláním. Musím mluvit úplně polopatě. Nechápu procesní situaci, nerozumí, co je to usnesení o zahájení stíhání.“

A stává se vám, že s vámi vysloveně odmítají mluvit nebo nespolupracují?

„Občas ano. Já se jim nevnucuju. Řeknu jim, jaké jsou jejich možnosti, upozorním je na rizika. Pokud mi lžou nebo se se mnou odmítají bavit, je to jejich volba a jejich trest. Já za ně do vězení nepůjdu.“

Spolupráce s policií a soudy je podle vás bez problémů?

„Nemám s nimi problém. Jde to standardně.“

Máte nějaký návrh na zlepšení systému?

„Prostě zvednout tabulkové odměny. Všechno ostatní funguje jakž takž uspokojivě.“

Příloha V. – Dotazník

Jaký je Váš věk?

- Méně než 18 let
- 18–25 let
- 26–35 let
- 36–50 let
- 51–65 let
- Více než 65 let

Jaké je Vaše nejvýše dosažené vzdělání?

- Základní vzdělání
- Střední vzdělání bez maturity
- Střední vzdělání s maturitou
- Vyšší odborné vzdělání
- Vysokoškolské vzdělání

Jak vnímáte roli obhájce v trestním řízení?

- Zajišťuje spravedlivý proces pro obviněného
- Snaží se dosáhnout co nejmírnějšího trestu
- Pouze poskytuje právní poradenství
- Jiná...

Kdo podle Vás může být obhájcem v trestním řízení?

- Absolvent právnické fakulty obor Právo
- Advokát
- Obecný zmocněnec na základě udělené plné moci
- Nevím

Znáte pojem nutná obhajoba?

- Ano
- Ne

Ve kterém právním předpisu můžete nalézt právní úpravu nutné obhajoby?

- Trestní zákoník
- Trestní řád
- Zákon o advokacii
- Nevím

Měl by mít každý obviněný právo na obhájce?

- Ano, vždy
- Ano, ale pouze v závažných případech
- Ne

Jak hodnotíte dostupnost nutné obhajoby v ČR?

- Velmi dobrá
- Spíše dobrá
- Spíše špatná
- Velmi špatná
- Nevím

Měl by obhájce hájit klienta i v případě, že ví o jeho vině?

- Ano, každý má právo na obhajobu
- Ne, pokud je vina prokázána, neměl by ho hájit
- Záleží na okolnostech

Jakým způsobem presumpce nevinu ovlivňuje trestní řízení?

- Zaručuje, že obviněný musí prokázat svou nevinu
- Zaručuje, že obviněný je považován za nevinného, dokud není jeho vina prokázána
- Omezuje práva státního zástupce při dokazování viny
- Nevím

Měl by obhájce mít neomezený přístup ke všem důkazům shromážděným policií?

- Ano, vždy
- Ano, ale pouze k relevantním důkazům
- Ne, některé důkazy by měly zůstat utajené

Příloha VI. Online odkaz na dotazník

<https://docs.google.com/forms/d/e/1FAIpQLSeJcWoRGArCpzidkc7LT4gNFiY5o4HHZDr3Blxe3SVk98-q7Q/viewform?usp=header>